БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 308 (10368) | 1963 оной декабриин 31, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Россин Федерациин хүдэлмэрилэгшэдтэ, инженернүүд, технигүүдтэ, эрдэмтэдтэ, алба хаагшадта, партийна, советскэ, ажахын, профсоюзна болон комсомолой организацинуудта

Хүндэтэ нүхэдүүд! Ажалдаа айхамшагта илалта туйлаhантайт-ай—долоон жэлэй табадахи жэ-й түсэбые болзорhоонь урид дүргэhэнтэйтнай дашарамдуулан Советскэ Союзай Коммунис пар-ин Центральна Комитет, СССР-Министрнүүдэй Совет таана-е үнэн зүрхэнhөө амаршална.

РСФСР-тэ үйлэдбэриин хэмжээе үлүүтэй процентээр, тиихэдэ химиин материалнуудые 16 про-нтээр ехэдхэhэн, ажалай бүтээ-ые дээшэлүүлхэ, продукциин рынь үные хямдаруулха даал-баринуудые үлүүлэн дүүргэhэн ар—ниитэ гүрэнэй түсэбые ам-алтатайгаар дүүргэхэ, коммуниз-ын материально-техническэ үндэ-hуури байгуулха хэрэгтэ адли эрхэтэй аха дүү республикануудай дунда түрүүшын республика бологшо Россин Федерациин промышленность болон барилгын ажалшадай оруулhан шухала хубита мүн болоно.

Долоон жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ ба манай арадай баялигта горитой нэмэлтэ болгон, долоон жэлэй даабарита тоонуудhаа гадуур 30 миллиард түхэригэй продукци үйлэдбэрилхэ тушаа абаhан уялгануудаа Россин ажалшад амжалтатайгаар дүүргэбэ гэжэ КПСС-эй ЦК СССР-эй Министрнүүдэй Совет илангаяа ханангяар тэмдэглэнэ.

Экономикын үлэмжэ түрүү hайн hалбаринуудые, нэн түрүүн химиин индустрие хүгжөөхэ талаар республикын туйлаhан түрүүшын амжалтанууд ехэ удха шанартай.

Хүндэтэ нүхэдүүд, промышленна үйлэдбэриин болон капитальна барилгын хэмжээе нилээд ехэдхэхэ, арадай ажахые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ, үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые үлэмжэ дүүрэнээр хэрэглэхэ талаар танай туйлаhан амжалтанууд хадаа ажалшадай творческо эдэбхиие дээшэлүүлhэнэй, социалис мүрысөө улам үргэнөөр хүгжөөhэнэй, үйлэдбэрие партийна организацинуудай hайнаар хүтэлбэрилдэг болоhоной аша үрэ мүн.

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет шэнэ, 1964 ондо Россин Федерациин ажалшадта ехэ амжалтануудые туйлахыень хүсөөд, КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүдээр зэбсэгжэhэн республикын хүдэлмэришэд, инженернүүд болон технигүүд, эрдэмтэд, алба хаагшад, партийна, советскэ, ажахын болон ниитын организацинууд хүдөө ажахын үйлэдбэрие, экономикын бусад hалбаринуудые улам саашадань дэбжээхэ, арад зоной hуудал, байдал hайжаруулха шухалын шухала эрхэ нүхэсэл бологшо химиин промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ асуудалда бүхы анхаралаа хандуулха, коммунизм байгуулха асари ехэ түсэб бодотоор бэелүүлхын түлөө үшөө ехэ оролдосотойгоор тэмсэхэ байха гэжэ батаар найдажа байhанаа мэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ. **СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.**

КПСС-эй Центральна Комитедтэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Никита Сергеевич ХРУЩЕВТО

Коммунизмын материально-техническэ үндэhэ hуури байгуулха талаар партиин XXII съездын табиhан асари ехэ зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ Россин Федерациин ажалшадай оруулhан шэнэ хубита тухай КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, Танда өөртэтнай хүндэтэ Никита Сергеевич, КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи Бюро, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет мэдүүлнэ.

1963 ондо бэелүүлэгдэхээр республикада тогтоогдоhон промышленна үйлэдбэриин түсэб болзорhоо долоон хоногоор урид, декабриин хорин дүрбэндэ дүүргэгдэө. Нёдондонойхитой сасуулбал, бүтэн гаргагдаhан продукциин ниитэ хэмжээн 8 үлүүтэй процентээр, тиихэдэ химиин промышленность 16 процентээр ехэ болоhон байна. Дайнай урда тээхи бүхы табан жэлнүүдэй турша соо гаргагдаhан химиин шэнээн промышленна продукци нэгэ жэл соо бүтээгдэбэ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үные хямдаруулха даалгабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэө. Шухалын шухала олон тоото хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха түсэб мүн лэ бэелүүлэгдэө. Жэлэй эсэс хүрэтэр түсэбhөө гадуур юhэ мянган шахуу тонно синтетическэ аммиак, хоёр мянга шахуу тонно капролактам, нилээд ехэ химическэ утаhан болон пластическа зүйл, дүрбэн зуу мянга шахуу тонно булад, гурбан зуун табин мянга гаран тонно хара металлнуудай прокат үйлэдбэрилэгдэхэ, табан зуу мянга шахуу тонно нефть, зургаан миллион үлүүтэй тонно нүүрhэн малтан абтаха, хэдэн миллиард киловатт-час электроэнерги үйлэдбэрилэгдэхэ байна. Даабарита тоонуудаар харааладаhанда орходоо долоон жэлэй турша соо 30 миллиард түхэригэй промышленна продукци үлүү гаргахаар бүтээн гаргаха социалис уялгануудаа Россин Федерациин ажалшад амжалтатайгаар дүүргэбэ байнхай гэжэ бидэ баяртайгаар элидхэнэбди. Ороной экономикодо оруулагдаха энэ нэмэлтэ хубита жэлэй дүүрэхэ багта 24 миллиард түхэригhөө үлүү ехэ болоhон байна.

Нёдондонойхидо орходоо 1963 ондо эды шэнээн ехээр бүтээн гаргагдаа гэбэл: минеральна үтэгжүүлгэ—1,6 миллион тонно, синтетическэ дабирхай, пластическа зүйл—100 шахуу мянган тонно, автомобилиин покрышка — нэгэ миллион хэhэг, шэрэм—1,9 миллион тонно, булад—2 миллион тонно, хара металлнуудай прокат —1,3 миллион тонно, 12 миллион түхэригэй химиин түхеэрэлгэ, 120 миллион түхэригэй приборнууд, автоматизациин хэрэгсэлнүүд, цемент—1,7 миллион тонно. Энэ үе соо нефть малтан абалга 17 миллион тонноор, газ—10 миллиард шахуу кубометрээр, нүүрhэн—8 миллион тонно ехээр малтан абтагдаа, 27 миллиард киловатт-час электроэнерги үлүү ехээр үйлэдбэрилэгдөө, 13 миллион шахуу кубометр барилгын модон үлүү ехээр шэрэгдээ.

Арадай хэрэглэмжын болон культурно-ажаhуудалай хэрэгсэлэй эд бараан нилээд ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоо. 120 миллион дүрбэлжэн метр пумаажан, лёнhоо нэхэгдэhэн бүд, торгон бүд үлүү ехээр нэхэгдээ, 160 мянган телевизорнүүд, 50 мянган холодильнигууд, 288 мянган хубсаhа угаадаг машинанууд үлүү олоор үйлэдбэрилэгдөө. 80 миллион гаран түхэригэй мебель бүтээгдээ. Нёдондонойхидо орходоо мяхан, мяханай зүйл, ургамалай тоhон, загаhан ехээр абтаhан байна.

Долоон жэлэй үнгэрhэн табан жэлэй турша соо промышленностиин бүхы продукциин хэмжээн даабарита тоонуудаар 49 процент болотороо ургаха байhан hаа, 55 процент хүрэтэрөө ургаа. Химиин продукци бүтээн гаргалга 82 процентээр ехэ болоо.

Москвагай болон Ленинградай, Московско, Тульска, Воронежско, Калининска, Магаданска областьнуудай, Удмуртска АССР-эй ажалшад ажалдаа гайхамшагта илалта туйлаба. Эндэхи совнархозуудай промышленность үйлэдбэриин ниитэ хэмжээнэй талаар долоон жэлэй hүүлшын жэлдэ тогтоогдоhон хэмжээндэ энэ жэлдэ хүрэhэн байха юм. Энэ ехэ зорилгодо Свердловско болон Горьковско областьнуудай предприятинуудай коллективүүд хүрэнтэжэ ябана.

Арадай ажахые техническэ талаарнь шэнэдхэн зэбсэгжүүлхэ хүдэлмэри хурдан түргэнөөр бэелүүлэгдэнэ. Машина, түхеэрэлгэ, приборнууд болон материалнуудай хэдэн мянгаад шэнэ түхэлнүүд зохёон байгуулагдаад, олоор бүтээн гаргагдажа байнхай. hүүлшын табан жэлэй турша соо республикын промышленностиин үйлэдбэриин гол фонднуудай хахадынь шахуу шэнэлэгдээ.

Экономикые хүгжөөхэ хэрэгтэ барилгашад нилээд горитой хубитаяа оруулhан байна. Энэ жэлдэ тэдэнэр химиин промышленностиин томо предприятинуудые ашаглалгада үгөө гэбэл: синтетическэ каучугай Омско завод, Куйбышевскэ ба Казаниин химиин заводууд, Кингисеппскэ фосфоритно уурхай, Сызраниин утаа суглуулан баридаг завод, мүн карбамид, аппатидай концентрат, hайн шанартай калийна үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилдэг болон бусад предприятинууд оролсоно. Нижне-Тагилай металлургиин комбинадта кислородно-конвертернэ хүсэ ехэтэй нэгэдэмэл үйлэдбэри, Орско-Халиловско металлургиин комбинадта доменно болон мартеновскэ пеэшэнгүүд, Череповецкэ заводто хүйтэн прокадай цех болон дунда сортын стан, Челябинска трубопрокатна заводто ехэ хэмжүүртэй хоолойнуудые бүтээхэ хүсэнүүд, Братска болон Заинска электростанцинуудта энергетикын томо агрегадууд болон түрүү технологиин үндэhэ hуури дээрэ байгуулагдаhан, бүтээсэ ехэтэй шэнэ техникээр зэбсэгжүүлэгдэhэн бусад олон промышленна предприятинууд ашаглалгада үгтөө.

Мүнөө жэлдэ РСФСР- дотор 1 миллион 150 мянга гаран шэлэ квартиранууд, олон тоото hургуулинууд, хүүгэдэй саадууд болон яслинууд, элүүрые хамгаалха эмхи зургаанууд, мүн культурно-ажаhуудалай зургаанууд баригдаhал байна.

Республикын экономико болон арадай hуудал, байдал дэбжээхэ тухай эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолго гаргаhанайнь түлөө түрэл Коммунис партидаа, ленинскэ Центральна Комитедтэ Россин федерациин промышленностиин, транспортын, барилгын, эрдэм наукын хүдэлмэрилэгшэд, бүхы ажалшад гүнзэгы баяр баясхалан хүргэнэ. Долоон жэлэй табадахи жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэhэн ушар КПСС-эй ЦК-гай ноябриин болон июниин Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдэй ёhоор үйлэдбэрие улам саашадань hайнаар хүтэлбэрилхэ, арадай ажахыда эрдэм наука, техникын шэб шэнэ туйлалтануудые түргөөр нэбтэрүүлхэ, соёл сурталай хүдэлмэрие шангадхаха талаар партиин бэелүүлжэ байгаа хэмжээнүүдэй бодото аша үрэнь мүн болоно.

Хүдөө ажахые, мүн экономикын бусад hалбаринуудые улам саашадань хүгжөөн дэбжээхэ, арад зоной hуудал, байдал hайжаруулха шухалын шухала эрхэ нүхэсэл болодог химиин промышленностиие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүд Россин Федерациин үмэнэ шэнэ хараа шугам нээжэ үгөө.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй табиhан зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада бидэнэр хүсэ шадалаа гамнахагүйбди, үйлэдбэриин арга нөөсэнүүдые бүхы хэмжээгээр хэрэглэхын түлөө, долоон жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэхын түлөө, манай орон дотор коммунизм байгуулха асари ехэ түсэб бодото хэрэг дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө социалис мүрысөө үшөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэбди гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедые, СССР-эй Министрнүүдэй Соведые, Танине өөрыетнай, хүндэтэ Никита Сергеевич, Россин Федерациин ажалшад долоон жэлэй зургаадахи жэлдэ орожо ябахадаа батаар найдуулна.

КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи БЮРО **МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ**

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Барилгын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ Буряадай АССР-эй габьяата барилгашын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

Республика дотор элшэ хүсэнэй барилгануудые бодхолгодо габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Габьяата барилгашын хүндэтэ нэрэ зэргэ иимэ хүнүүдтэ олгохо:

1. **Исламов** Петр Хазиповичта — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин ахалагша прораб.
2. **Паплаускас** Раймунд Иозодо — «Востокэнергомонтаж» гэжэ трестын главна инженер.
3. **Пнев** Василий Васильевичтэ— Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин комплексно бригадын бригадир.
4. **Чирков** Николай Дмитриевичта — «Востокэнергомонтаж» гэжэ трестын Улаан-Үдын участогай электрик.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Секретариин орондо Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ Соведүүдэй байшан. 1963 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Поезидиумэй Указ

Нүхэр Ф. М. Вишняковые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Республикын уhанай ажахын управлениидэ удаан саг соо, hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 70 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Уhалуурииин системэнүүдые эрхилхэ Оронгын управлениин начальник Фирс Матвеевич **Вишняковые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Секретариин орондо Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй Байшан. 1963 оной декабриин 26.

Химиин шэдидэ hуралсана

Хориин үйлэдбэриин управлениин партком КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй материалнуудаар пропагандистнуудай тусхай семинар үнгэргэбэ. Политическэ гэгээрэлдэ хабаадагшадые декабриин Пленумэй материалнуудтай танилсуулхаhаа гадна, хайшан гэжэ химиин эди шэдиие гүнзэгыгөөр шудалуулхаб гэhэн асуудал пропагандистнуудай анхаралда табигдаа.

Эндэхи политическэ hуралсалда партиин ЦК-гай hаяын Пленумэй материалнуудые шудалхаар бэлэдхэл хэгдэнэ.

Ц. Жалсанов.

Амжалта түгэс дүүргэбэ

Үрэ жэмэс болон огородой эдеэ буйлуулдаг Түнхэнэй заводой хүдэлмэришэд долоон жэлэй табадахи жэлэй түсэб болзорhоонь урид 104,5 процент дүүргэбэ. Заводой цехүүд хоорондо дэлгэрhэн мүрысөөндэ хатаалгын цехэй коллектив (мастерынь О. М. Протопопова) түрүүлжэ ябана. Тэдэнэр даабариhаа гадуур хэдэн мянгаад түхэригэй эрхим шанартай эдеэ хоолой зүйлнүүдые гаргаба.

С. Ардуев.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Барилгын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй хүсэ шадалые ехэ болгохо талаар даалгабариие амжалтатайгаар дүүргэhэнэйнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэ хүнүүдые шагнаха:

1. **Бахирев** Вадим Герасимовичые — «Сибэлектромонтаж» гэжэ трестын электрохабсаралгын участогай прораб.
2. **Гриц** Самуил Ильичые—«Главвостокэнергостройн» начальнигай орлогшо.
3. **Дарбеева** Дарья Николаевнае — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин штукатуршан.
4. **Демин** Алексей Елисеевичые— Улаан-Үдын ТЭЦ-эй турбинна цехэй начальник.
5. **Журавлев** Василий Георгиевичые — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин начальник.
6. **Засухин** Владимир Георгиевичые — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин шулуушадай бригадир.
7. **Комиссаров** Борис Андреевичые — «Сибэлектромонтаж» гэжэ трестын Назаровска хабсаралгын участогай главна инженер.
8. **Кузнецов** Федор Леонтьевичые — «Дальстальконструкция» гэжэ трестын Буряадай управлениин хабсаргагша.
9. **Мельников** Станислав Александровичые — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй главна инженер.
10. **Петрачкова** Екатерина Ивановнае — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин штукатуршадай бригадир.
11. **Пустовалов** Николай Ивановичые — «Востокэнергомонтаж» гэжэ трестын Улаан-Үдын хабсаралгын участогай инженер.
12. **Сальников** Александр Михайловичые — «Востокэнергомонтаж» гэжэ трестын Улаан-Үдын хабсаралгын участогай слесарь.
13. **Суворин** Федор Яковлевичые — «Сибэнергострой» трестые эрхилэгшэ.
14. **Сухов** Николай Васильевичые — «Востокэнергомонтаж» гэжэ трестын Улаан-Үдын хабсаралгын участогай токарь.
15. **Фролов** Александр Николаевичые — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй барилгын управлениин комплексно бригадын бригадир.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Секретариин орондо Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1963 оной декабриин 29.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр А. Ф. Поленовто Буряадай АССР-эй габьяата инженерэй хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

Республикын энергетикые хүгжөөхэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ талаар габьяатай байhанайнь түлөө нүхэр **Поленов** Алексей Федоровичто — Улаан-Үдын ТЭЦ-эй директортэ Буряадай АССР-эй Габьяата инженерэй хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Секретариин орондо Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн И. ЧЕРНЯКОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан. 1963 оной декабриин 29.

ҮНГЭРЭГШЭ ЖЭЛЭЙ МАГТААЛ, ЕРЭХЭ ЖЭЛЭЙ ЮРӨӨЛ

Мүнөөдэр — түүхэтэ долоон жэлэй табан жэлэйнь hүүлшын үдэр. Арюун хэрэгүүдээр, амжалта илалтануудаар түгэлдэр 1963 оноо омогтой баяртайгаар үдэшэжэ байна совет хүнүүд хаана яанагүй. Мордохоо байгаа жэлдэ маша ехэ амжалтануудай туйлагдаhаниинь мэдээжэ: промышленностьдашье, хүдөө ажахыдашье, культурна байгуулалтадашье — арадаймнай ажахын али бүхы hалбаринуудта. 1963 оной турша соо болоhон түүхэтэ ушарнуудые, бүтээгдэhэн хэрэгүүдые, бэелүүлэгдэhэн зорилгонуудые тоолохо болоо hаа, барагдашагүй олон.

Зүгөөр эдэ түүхэтэ хэрэгүүд сооhоо эгээл шухалыень шэлэжэ, тусагаар тэмдэглэхэ гэбэл, КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум болоно. Манай орон дотор коммунизм үргэн дэлисэтэйгээр байгуулгада тус Пленумэй өөрынгөө хүндэтэй hуури зээлхэ байhаниинь лабтай. 1963 он Ехэ хими хүсэн түгэлдэрөөр хүгжөөлгэдэ үргэн харгы нээhэн жэл болохо, түүхэдэ орохонь дамжаггүй. Ехэ химиин хүгжэhэнэй ашаар саашадаа арадаймнай ажахын олон тоото hалбаринууд улам бүри hүртэйгөөр hалбарха бшуу. Арад зонoймнай байдал жэшээгүй түргэн hайжарха бшуу.

1963 онние нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ зорилготойгоор КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ илажа гараhан промышленна предприятинуудай, колхоз болон совхозуудай, замай залууршадай тоо hүүлэй үдэрнүүдтэ илангаяа түргэнөөр олошороо. Жэлэйнгээ түсэбүүдые, абаhан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэhэн тухай мэдээсэлнүүд хаана хаанаhаа орожо үргэлжэлhөөр. Энэ талаар Москва, Ленинград городуудай ажалшад 1963 ондо хараалhан түсэбөө, абаhан уялгаяа дүүргэжэ, эрхим hайн үлгэр жэшээ харуулдагаараа баhа дахин шалгарба. Жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэнтэйнь дашарамдуулан, хэдэ хэдэн союзна республиканууд, хизаарнууд болон областьнуудай ажалшадые парти, правительствын амаршалhан халуун амаршалгануудые дуулажа байхадаа совет хүн бүхэнэй зүрхэн баяраар билтарна.

1963 ондо манайшье республикын ажалшад үнгэржэ байгааша жэлдэ нилээд амжалтануудые туйлаба. Республикымнай промышленность валовой продукци гаргаха жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь урид дүүргээ. Оло янзын шэнэ шэнэ промышленна продукци гаргагдаа. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэдэ, продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаруулгада, шанарыень hайжаруулгада бага бэшэ туйлалта бэелүүлэгдээ. Түрүү предприятинуудай тоо олошорhоор. Ципиканай шэнжэлгэ-бэдэрэлгын управлени, Зэдын молибден-вольфрамай комбинат, Пионерскэ уурхай, Баргажанай адагай загаhанай комбинат, Хандагатайн, Хүртэйн леспромхозууд болон бусад олохон промышленна предприятинууд жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь урид дүүргэнхэй. Ноохо угаадаг фабрика ПОШ, гэрэй панель гаргадаг комбинат, түмэр-бетон хэрэгсэлнүүдэй завод болон бусад шэнэ шэнэ предприятинууд баригдажа, ашаглалтада ороо ха юм.

Хүдөө ажахымнай түлөөлэгшэдтэ баhал баясхалантай мэдээсэлнүүд бии. Үнгэрэгшэ жэлдэ Эхэ оронойнгоо амбаарта хүдөөгэйнгөө ажалшадай 9 миллион шахуу пүүд ороохо таряа оруулhыень дурдангүй байхын аргагүй. Иимэ ехэ ороохо таряан урдань гүрэндэ тушаагдаагүй байгаа ха юм. Тэрэшэлэн 1962 онойхитой сасуулжа үзэбэл, 1963 ондо мяхан, hүн, үндэгэн, овощ болон хартаабха нилээд ехээр гүрэндэ худалдагдаа. 1962 онойхитой жэшэбэл, 1963 ондо гүрэндэ мяха худалдаха талаар илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Кабанскын, Улаан-Үдын, Зэдын хүдөөгэй управлениин колхоз, совхозууд hайн амжалта харуулаа, тиихэдэ hү hаалгаар Баргажанай, Зэдын, Улаан-Үдын управлениинхид 1962 онойхидо орходоо горитойхон нэмэлтэ туйлаа. Мүнөө Кабанскын үйлэдбэриин управлениин hаалишадай үүсхэлээр ехэ hүнэй түлөө мүрысөөн республика дотор үргэнөөр дэлгэрэнхэй.

Үсөөхэнөөр тобшолон хэлэхэдэ, 1963 он алишье талаараа дэмбэрэлтэй, ехэ ехэ илалтануудай, шэнэ шэнэ амжалтануудай жэл байгаа. Тиимэ байханьшье манай хүгжэлтын жама ёhон.

Зүгөөр ерэхэ жэлдэ, 1964 ондо, хэгдэхэ юумэн бүри ехэ, бэелүүлэгдэхэ зорилгонууд улам харюусалгатай. КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, Ехэ химиин хүгжэлтын ашаар арадайнгаа ажахын али бүхы hалбаринуудые улам бүри хурдан түргэнөөр урагшань дабшуулха байhамнай лабтай.

Түрэл коммунис партиингаа Центральна Комитедэй декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүдээр зоригжоhон, республикынгаа олониитэ ажалшадта коммунизм үргэн дэлисэтэйгээр байгуулгада өөhэдынгөө хубитые арьбадхан, шэнэ жэлдэ шэнэ шэнэ амжалтануудые туйлахыень үнэн зүрхэнhөө юрөөе!

АМАРШАЛНАБДИ ТАНАА, ЛАРИСА ПЕТРОВНА

СССР-эй арадай артистка Л. П. Сахьянова.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Буряадай Ленинэй орденто гүрэнэй оперо, баледэй театрай баледэй солистка Л. П. Сахьяновада СССР-эй Арадай артисткын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо тухай

Совет балетнэ искусство хүгжөөхэ талаар ехэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай Ленинай орденто гүрэнэй оперо, баледэй театрай баледэй солистка **Сахьянова** Лариса Петровнада СССР-эй **арадай артисткын** хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль 1963 оной декабриин 28.

Улаан-Үдэ, оперо баледэй театрта

СССР-ЭЙ АРАДАЙ АРТИСТКА Л. П. САХЬЯНОВАДА

Танда, Лариса Петровнада, СССР-эй Арадай артистын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгоhонтойнь дашарамдуулан СССР-эй Культурын министерствын коллегиин үмэнэhөө, өөрынгөө үмэнэhөө Таниие халуунаар, үнэн зүрхэнhөө амаршалжа байнаб. hайн ябахыетнай, ажал хүдэлмэридөө шэнэ амжалатануудые туйлахыетнай үнэн зүрхэнhөө хүсэжэ байнабди.

СССР-эй Культурын министр Е. ФУРЦЕВА.

Краснодарай хизаар химиин промышленностьда хэрэглэгдэдэг ашагта малтамалнуудаар баян юм. Тэрэниие ашаглахада дашарамдан абтаhан газ эндэ баригдажа байhан газобензиновэ заводто буйлуулагдадаг болохо. Тус предприятиин түрүүшын ээлжээн шэнэ жэлдэ ашаглалгада оруулагдаха. Зураг дээрэ: газобензиновэ заводой барилга харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

БУРЯАД АРАДАЙ БАСАГАН

Манай Коммунис партиин, тэрэнэй XXII съезд дээрэ баталан абтаhан Программа соо тэмдэглэгдэhэнэй ёhоор хүн бүхэнэй бэлигэй ургалта, дэбжэлтэ хадаа манай коммунис партиин бэелүүлдэг гол зорилгонуудай нэгэн мүн. Оюун бэлигтэй хүн бүхэн манай орондо обёорогдонгүй үлэдэггүй. Тиимэ хүнэй шэн габьяа ажал заатагүй тэмдэглэгдэг, ёhотоор сэгнэгдэдэг гуримтай.

Манай буряад арадай балерина Лариса Петровна Сахьяновада Советскэ Союзай арадай артистын нэрэ зэргэ олгохо тухай мэдээсэлые Буряад оронойн бүхы ажалшад баярбаясхалантайгаар угтаа. Буряад басаганай оюун бэлигые иимэ үндэрөөр сэгнэhэн ушар хадаа буряад арадай бэлиг шадабариие сэгнэhэн ябадал болоно.

Ородой хореографиин эрхим мастернууд: Г. Уланова, М. Семенова, О. Лепешинская, Н. Дудинская гэгшэд юрын буряад басаганай оюун бэлигые улам хүгжөөhэн байна. Балетнэ hургуулиин эрхим заабари ёhые угаа hүбэлгэнөөр шудалжа абаhан ушар балеринын оюун бэлигтэй байhые гэршэлнэ.

Лариса Петровна мүнөө оперо ба баледэй театрай гол рольдо наададаг актриса мүн. hургуули дүүргээд ерэhэнhээ хойшо Лариса нилээд олон рольнуудые гүйсэдхэhэн байха. Даргомыжскын «Русалкадахи» юрын рольhоо эхилээд, Одетта—Одиллиин роль хүрэтэр гүйсэдхэhэн рольнууд хадаа балерина бүхэнэй хүсэдэг, эрмэлзэдэг роль байhаниинь ойлгосотой. Эдэ рольнуудые гүйсэдхэхэдөө Лариса Сахьяновагай оюун бэлигэйнь замда ехэ шалгалта болоhон байна. Тиин Лариса Петровна гансахан Буряадайнгаа опера ба баледэй театрай сценэ дээрэ оюун бэлигээ харуулдаг бэшэ, мүн Германида, Хитадай Арадай Республикада, Болгарида, Монгол Арадай Республикада гастрольдо ябаhан юм. Мүнөө актриса Чехословаки, Югослави, Польшэ ошохо уряалтай. Энэ гастролиинь хадаа Сахьяновагай хэлэhэнэй ёhоор оюун бэлигэйнь ургалтада ехэ харюусалгатай шата болохо юм. Түрэл Буряад оронhоо гадна мүн социалис Эхэ оронойнгоо оюун бэлигые харуулха, агуу гүрэнэйнгээ эрхэтэн, түлөөлэгшэ болон ябаха байнал. Иимэ найдабари хадаа актриса бүхэнэй омогорхол болохо байнал.

Арбан долоон жэл соо сценэ дээрэ оюун бэлигээ харуулжа ябана. Энэ үе соо үдэр бүхэниинь зохёохы ажалаар дүүрэн байгаа. «Нютаг дээгүүр сарhан туяан» гэжэ буряадай түрүүшын баледтэ ролиие гүйсэдхэhыень hананабди.

Лариса Петровна энээнhээ хойшо аргагүй олон балетнэ зүжэгүүдтэ рольнуудые гүйсэдхэhэн байна. Тиигэжэ ябаха зуураа мүн оперануудта хатар танцын сценэдэ наададаг, концертдэ хабаадалсадаг байгаа.

«Ангар гоохон дүүхэй» гэжэ буряадай балет хадаа Лариса Петровнагай оюун бэлигые улам элеэр, улам тодоор харуулhан балет мүн. Богонёор хэлэхэдэ, Лариса Петровна хадаа үндэhэн буряад баледэй шэнжэ шанарые классическа баледэй шэнжэтэй шэдамараар таарулжа шадаhаараа ехэ габьяатай.

Саашадаа улам ехэ амжалта туйлажа, арад зондоо аша үрэтэйгээр алба хэг лэ гэжэ энэ бэлигтэй актрисада юроохоор байна.

Г. Цыдынжапов,
СССР-эй арадай артист
Гүрэнэй шангай лауреат.

ЭЛШЭ ХҮСЭНЭЙ ЭХИН БУЛАГТА

Улаан-Үдын ТЭЦ-эй шэнэ агрегат ашаглалгада үгтэбэ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Котел хабсаралгада хабаадалсаһан түрүү хүдэлмэришэн М. Т. Донцов.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

Шэнээр баригдажа, ашаглалгада тушаагдажа байһан Улаан-Үдын «Теплоэлектроцентралиин» шэнэ агрегадай түрүүшын туршалга эхилбэ гэһэн мэдээсэл республикымнай бүхы ажалшадые һонирхуулһан, баярлуулһан байха. Энэньшье ойлгосотой. Совет арадай зохёон байгуулхы бүхы ажабайдалда электрын элшэ хүсэнэй ямар ехэ удха шанартай байһые тайлбарилжа, дахинаа дабтажа хэлэһэнэй хэрэггүй гэжэ һанагдана.

«Теплоэлектроцентралиин» хүсые шэнэдхэн үргэдхэхэ талаар бүхы ажалые даажа гараһан барилгын организацинуудай, «Дальтехмонтаж», «Сантехмонтажай» олон тоото хүдэлмэришэдэй эршэтэ ажал олохон һара үргэлжэлөө. Тэдэнэй хүсэ шадалаар, эршэ зоригоор бодхоогдоһон шэнэ байшан. Досоонь хабсаргагдан тодхогдоһон агрегадай ашаглалгада тушаажа байһан нэгэ үдэр һэн...

Мантан томо котелой хэмжэмжүүрые нэгэ доро обёорхоншье бэрхэтэй. Мантан томо котелые тойрон һүүлшын хүдэлмэри түгэсхэгдэнэ. Аяар тэрэ дээрэ электрогагнууриин нюдэ һаргаама гал туяатан, түмэрэй шэрээдэһэн улаа бутаран сасарна. Котелтой суг хүдэлгэгдэхэ. тэрэниие хангаха элдэбын түхеэрэлгэнүүдэй туршалга таһалданагүй. Һүүлшын ажал дүүргүүтэй болоо. Котел тодхолгые эрхилдэг ахалагша прораб Владимир Ефремович Терин эндэ хэгдэһэн ажалтай манные танилсуулна, хүдэлмэришэдэй гаргаһан анхарал оролдолго, эршэ зориг тухай тодорхойгоор хөөрэжэ үгэнэ.

Котел тодхолго дээрэ саг үргэлжэ хүдэлһэн 14 бригадануудай 160—180 хүдэлмэришэдэй олонхинь шадамар бэрхээр, эсэхые мэдэнгүйгөөр ажаллаа. Августын 5-һаа котел хабсаргагдажа эхилээ. Виктор Лунин, Адольф Бондаревой даадаг бригаданууд, прораб Александр Чиртков, Алексей Иванов, Виктор Ашаев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг участогууд даажа абаһан ажалаа хараалагдаһан болзорһоонь урид дүүргэжэ шадаа. Электрохабсаргагшад Михаил Донцов, Герман Мандров, Том Мацкевич, Федор Павлюков гэгшэд котел хабсаралгын эгээн харюусалгатай ажалые эрхим һайнаар хэжэ дүүр.

Свердловско нэгэ заводой бүтээһэн агрегат тааруулан тодхогдожо, мүнөө туршагдажа эхилээ. Николай Ефремовэй бригада агрегадые ашаглалгада тушааха түгэсхэлэй хүдэлмэридэ үдэр һүниие мэдэнгүйгөөр ажаллаа.

72 часай туршалгада табигдаһан агрегадай дэргэдэ олон хүн сугларанхай. Тэрэниие хабсаргаха хүдэлмэри эрхилһэн ахалагша прораб Андрей Николаевич Макаров, бригадир Николай Ефремов, ТЭЦ-эй главна инженер Станислав Александрович Мельников, агрегат тодхолсоһон Свердловско, Новосибирскэ заводуудай түлөөлэгшэд, инженернүүд, агрегадай машинистнууд бултадаа сүлөө забдагүй олон оньһото түхеэрэлгэ хинан шалгаха приборнуудые хёрхоор шэртэн харана...

ТЭЦ-эй шэнэ агрегадай ашаглалгада оруулагдаһан ушар республикымнай ажабайдалда ехэ удха шанартай. Шэнэ агрегадай үйлэдбэрилһэн электрын элшэ хүсөөр нэн түрүүн Улаан-Үдын промышленна узел, һая хүдэлжэ эхилһэн нооһо угаадаг фабрика болон предприятинууд хангагдаха юм. Мүн республикымнай хүдөө нютагуудта элшэ хүсэн дамжуулагдажа, колхоз, совхозуудай ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха, ажалшадай гэр байра гэрэлтүүлхэ байна.

— Шэнэ агрегадай түхеэрэлгэ түрүүн тодхогдоһон түхеэрэлгэнүүдһээ онсо илгаатай, техническэ талаараа тад ондоо шэнэ түхеэрэлгэ юм, —гэжэ Станислав Александрович Мельников хөөрэнэ. —Иимэ түхеэрэлгэ республика доторнай түрүүшынхеэ ашаглагдажа эхилбэ.

Шэнэ агрегат тодхон табиха талаар ТЭЦ-эй барилгада тохёолдоһон элдэб бэрхэшээлнүүд дабагдажа, ехэ ажал бүтээгдэбэ гээшэ. Эдэ түхеэрэлгэнүүдые комплексноор туршажа дүүргэһэнэй һүүлээр, электрын элшэ хүсэн утаһа дамжан үшөө ехээр урдажа эхилбэ. Энэ хадаа арадай ажахыда ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, долоон жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ түргэдхэхэ арга бидэнэртэ олгоно.

Һаяхан коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн Улаан-Үдын ТЭЦ-эй хүдэлмэришэд барилгашадһаа үшөө нэгэ агрегат тушаан абажа, республикынгаа ажахыда хаба шадалыень хэрэглэжэ эхилбэ.

С. Бардамова.

Республикынгаа хэрэглэмжэ хангаха хэрэгтэ ехэ удха шанартай барилга дүүргэгдээд, туршалга хэгдээ. ТЭЦ-эй 5-дахи ээлжээн ашаглалгада тушаагдаба. Шэнээр тодхогдоһон турбина ѳрёо оньһон түхеэрэлгэ. Эндэ ажаллаха хүдэлмэришэд мэргэжэлээ дээшэлүүлээ. Зураг дээрэ: турбинын цехэй начальник А. С. Демин (зүүн гарһаа), халаанай начальник В. П. Пачкин турбинын шалгалтын приборой дэргэдэ.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

ПРОПАГАНДИСТДА ТУҺАЛАМЖА

ЗАНЯТИДА ЯАЖА БЭЛДЭХЭ ТУХАЙ

Советскэ Союзай Коммунис партиин шэнэ Программа, партиин Центральна Комитедэй июниин Пленумэй тогтоол дотор совет хүнүүдые коммунис, материалис үзэл сурталаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулагдана.

«Соёл сурталай хүдэлмэриин ямаршье шэнэ зэбсэг бии болоо һаа, пропагандист, лектор болон агитаторай үнэн зүрхэнэй, аятай зохид хөөрэлдөөнһөө үлүү һайн юумэ олдохогүй» — гэжэ июниин Пленум дээрэ элидхэл хэхэ зуураа, Центральна Комитедэй секретарь нүхэр Ильичев хэлээ һэн.

Пропагандистнуудые һургаха, тэрэнэй теоретическэ бэлэдхэл болон методическа мэргэжэл дээшэлүүлхэ гээшэ тон шухала гэжэ июниин Пленум партийна комитедүүдэй анхарал хандуулһан юм. Гэхэтэй хамта, тэдэниие (пропагандистнуудые) тусхай асуудалнуудаар мэргэжэлүүлхэ, гансал пропагандистын хүдэлмэри даалгаха, харин элдэб эсын ондоо даалгабари тэдэнэртэ даажа дабашагүйгөөр ашахаяа болихо, тэдэнэй ажалые али болохоор урмашуулха хэрэгтэй гэжэ Пленумэй шиидхэбэри дотор хэлэгдэнхэй.

Пропагандистнуудай ажалынь совет хүнүүдые арюун һайхан коммунис үзэл сурталаар хүмүүжүүлгэдэ туйлай ехэ ашатай туһатай. Гэхэтэй хамта энэнь нилээд бэрхэшээлтэй, түбэгтэй ажал мүн.

Олон юумэ мэдэхэ, эрдэм мэргэжэлээ ходо дээшэлүүлжэ байха, ажабайдалай алхамһаа таһархагүй гэжэ пропагандист оролдохо ёһотой. Тэрэнэй ажалай эгээн түбэгтэй, ехэ хүдэлмэритэй хубинь юуб гэхэдэ, кружогой гү, али политһургуулиин занятида бэлэдхэл болоно. Тус статья дотор залуу пропагандистнуудта тэрэ асуудалаар методическа туһаламжа үзүүлхэ, зүбшэл үгэхэ гэһэн һэдэлгэ гаргагдана.

* * *

Кружогой гү, али политһургуулиин занятида бэлэдхэл ямар зүйлнүүдһээ, ямар хубинуудһаа бүрилдэдэг байнаб?

Политическэ һуралсалай түсэб, программын ёһоор пропагандист хадаа темынгээ удхые түбхын түрүүн өөрөө гүнзэгыгөөр **ойлгожо абаха** ёһотой.

Кружок гү, али политһургуулида үзэхэ ээлжээтэ темэдэ хамаатай материалнууд элдэб байжа болохо юм. Тэрэ тоодо учебнигүүд, марксизм-ленинизмын классигуудай зохёолнууд, газетын болон журналай статьянуудһаа абтаһан хэһэгүүд, уран һайханай литература, карта, схемэ, диаграмма гэхэ мэтын харуулан ойлгуулха зүйлнүүд оролсоно. Мүн баһа кинофильмнүүд, диафильмнүүд, магнитафонно лентэнүүд гэхэ мэтын зүйлнүүд хэрэглэгдэдэг.

Сугларһан материалнуудай бултандаа тус темээр хэрэглэгдэхэ үгышье һаань хамаагүй: бусад темэнүүдээр, занятинуудаар тэдэн пропагандистда хэрэгтэй болохо. Материал үлүүдэхэ гэжэ огто байдаггүй юм шуу. Тиимэһээ дүршэлтэй бэрхэ пропагандистнууд тусхай дансануудтай, конвертнүүдтэй байжа, тэдээн соогоо марксизм-ленинизмын классигуудай зохёолнуудһаа шухала зүйлнүүдые буулгажа абаһанаа, газетэ, журналнуудһаа һони һонин хэһэгүүдые хайшалжа абаһанаа, нютагайнгаа ажабайдалһаа абтаһан тоо болон баримтануудые, суглаа зүблөөнүүд дээрэ бэшэжэ абаһан тэмдэглэлнүүдээ суглуулан хадагалдаг. Тэдэ данса болон конвертнүүд тусхай асуудалнуудаар, тематическаар бэлдэгдэдэг юм.

Олон зоной үмэнэ үгэ хэлэхэ гээшэ тон харюусалгатай хэрэг. Тэрээндээ һайса бэлдэхэ хэрэгтэй. Үгэ хэлэлгэдэ али зэргын харюусалгатайгаар бэлдэхэ ёһотой жэшээ В. И. Ленин харуулдаг байгаа.

В. И. Ленин тон һонор ухаантай байһан мүртөө өөрынгөө толгойдо найдадаггүй, харин уншаһан номууд гү, али бусад материалнуудһаа хэрэгтэй болоһон зүйлнүүдые тусгаар дэбтэрнүүдтэ бэшэжэ абадаг, хожом тэдээнээ дахин дахин уншадаг, бодожо үзэдэг бэлэй гэжэ «научна хүдэлмэриин талаар ленинскэ арга метод тухай асуудал» гэһэн статья дотороо Н. К. Крупская бэшээ һэн.

Хэрбээ өөрынь ном һаань, Владимир Ильич хуудаһанай хажуудахи сагаан поли дээрэ тэмдэгүүдые хэдэг, өөрынгөө бодолые бэшэдэг, тон шухала газарнуудта мүрэнүүдэй доогуур хэдэн зурлаа, миин юрэ газарта—нэгэ зурлаа хэдэг бэлэй. Шухала болоһон газарнууд ямар хуудаһанда байһыень номой хабтаһанай дотор талада тэмдэглэжэ абадаг байгаа.

Олохон пропагандистнууд тусхай карточкануудые бии болгожо, хамаг хэрэгтэй тоо, мэдээ, цитатануудые тэдээн дээрээ буулгажа абадаг заншалтай. Тиимэ карточканууд тетрадиин хуудаһанай хахад хэмжээтэйгээр картоноор гү, али хатуу саарһаар хэгдэдэг байна. Зүүн гартахи дээдэ булангдань—бэшэгдэһэн зүйлэй темэ, баруун гартахи доодо булангдань—хаанаһаа абтаһаниинь бэшэгдэдэг.

Занятида бэлдэжэ байха зуураа, пропагандистнуудай семинарта байлсаха хэрэгтэй. Семинар гээшэ пропагандистда теоретическэ болон методическа тон ехэ туһаламжа үзүүлдэг. Семинар дээрэ лекцинүүд уншагдахын хажуугаар, музей болон выставкэнүүдтэ экскурси үнгэргэгдэдэг, кино харуулагдадаг.

Темэдэ хабаатай литература гүнзэгыгөөр шудалаад, шухала материалнуудые суглуулһанайнгаа һүүлээр тэдэ материалнуудһаа эгээн һайниинь **шэлэжэ абаха** гээшэ ехэ удха шанартай. Лекци, хөөрөөн соогоо эхи захагүй, тоо томиогүй олон тоо баримтануудые дабхасуулжа, обооруулбал, һурагшадта ойлгосогүй, һонигүй, хашартай байдаг. Тиимэһээ эгээн шухала тоонуудые үсөөнөөр, эгээн һонин баримтануудые обоо хүбөө материалнуудай дундаһаа шэлэжэ абаха хэрэгтэй ха юм.

Тэрэнэйнтээ һүүлээр **занятиин түсэб табиха** болоно. Эгээн лэ һайн вариант зохёохо гэжэ пропагандистын оролдохо байһаниинь мэдээжэ.

Хөөрөөнэйнгөө үндэһэ һуурида юу табихаб. хөөрэлдөөнэй гол удхань юун болохо ёһотойб, юунһээ эхилхэб, ямар жэшээ, баримтануудые харуулхаб, харуулан ойлгуулха ямар зүйлнүүдые хэрэглэхэб, ямар асуудалнууд гаража болохоб, тэдээндэ яажа харюусахаб, али багта булялдаанай, арсалдаанай зангилаа гаргахаб гэхэ мэтын тон олон методическа асуудал түсэб табиха зуура гаража ерэхэ юм.

Түсэб табихадаа элдэб эсын, бага сага асуудалнуудта дашуурхагүй, һамаархагүй, харин асуудалнуудаа тобойсо гаргаха гэжэ оролдохо хэрэгтэй. Гол асуудалнууд дээрэ удаан саг соо, бага сага асуудалнууд дээрэ ойро зуура тогтохоор түсэбөө зохёохо.

Занятиин түсэб тиигээд иигээд зохёохо юм гэһэн рецепт, хэб байдаггүй. Хүн бүхэн, пропагандист бүхэн ондо ондоогоор зохёодог. Гэхэтэй хамта ямаршье һаа түсэб дотор доро дурсагдаха гол пунктнууд байха зэргэтэй. Пропагандистын эхилэлгын үгэ, хөөрэлдөөн, пропагандистын өөрынь хөөрөөн, түгэсхэл үгэ.

Пропагандистын **эхилэлгын үгэ** юундээ хэрэгтэй юм гэбэл, урда тээнь үзэһэн материалнуудые тобшо тэдысэ дабтажа һануулха, тэрэ темээр хөөрэлдөө хэлгэдэ һурагшадые дүтэлүүлхэ тэһэн зорилготой.

Хөөрэлдөөнэй түсэб зохёоходоо, дам дамаа холбоотой хэдэн гол асуудалнуудые, мүн нэмэлтэ асуудалнуудые хараалха ёһотой.

Рассказ (пропагандистын хөөрөөн) түсэб дотор эгээн ехэ һуури эзэлдэг. Пропагандист, илангаяа залуу пропагандист, ямар асуудалнуудые ямар ээлжээгээр хэлэхэбиб гэхэ мэтэшэлэн тон тодорхой пунктнуудые хараалха зэргэтэй.

Түгэсхэл үгэ дотороо пропагандист хадаа занятиин ямараар үнгэрһэн тухай хэлэдэг, һурагшадай хэлэһэн үгэнүүдэй зүб, буруу шэнжэлэн харуулдаг, занятиин дүн гаргадаг байна.

Кружогой заняти олонхи ушарта академическэ хоёр час соо (90 минута) үргэлжэлдэг. Тэрэ сагаа зүбөөр хубаарилха, энэ турша соо урдахи темээрээ хөөрэлдөө үнгэргэжэ, мүн шэнэ темэ тухай өөрөө хөөрэжэ үрдихөөр занятиа түсэблэхэ хэрэгтэй.

Пропагандист хүн гээшэмнай кружогто, политһургуулида һурагшадта оробол гүн ехэ эрдэмтэй, соёл болбосоролтой хүн байха зэргэтэй бшуу. Тиимэһээ пропагандист бүхэн ном гуримтайгаар уншаха, хамаг шэнэ газетэ, журналнуудые, кинокартинануудые, зүжэгүүдые хараха, радио шагнаха, лекци болон семинар шагнаха уялгатай. Имагтал тиигэжэ эрдэмээ дээшэлүүлжэ ябабал, пропагандист өөрынгөө нангин уялгые дүүргэжэ шадаха байна.

Пропагандист центральна, нютагайнгаа газетэнүүдэй хажуугаар «Коммунист», «Политическое самообразование», «Партийная жизнь» гэхэ мэтын политическэ, теоретическэ журналнуудые, «Агитаторай блокнодые» захижа абабалнь, тон һайн байха бэлэй.

Теоретическэ, юрэнхы эрдэмтэй байхынгаа хажуугаар пропагандист хадаа арад зонтоёо нягта барисаатай, зоной байдал һайса мэдэхэ, тэдэнэй ухаан бодолдо нүлөөлжэ шадаха хүн байха ёһотой бшуу.

Буряадаймнай республика дотор эрдэм соёлоор дорюун, пропагандис ажалда дуратай пропагандистнууд олон юм. Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Искра» колхозой экономикын кружогой пропагандист нүхэр Буянов В. Г. занятинуудаа тон һонирхолтойгоор, бодото аша туһатайгаар үнгэргэдэг. Тэрэнэй кружогто һурадаг нүхэд Павлов, Гаврилов гэгшэд гахай үсхэбэрилгын ажалые тусхай мэргэжэлтэй болгохо дурадхал оруулаа бэлэй.

Тэрэ аргаһаань колхоз ехэхэн ашаг олзо оруулаа. Фермэ дээрэ ажаллагшадай тоо 12 хүнөөр үсөөрөө. Гахайн мяханай өөрынь үнэ хоёр дахинһаа үлүүтээр хямдарһан байна. Хэрбээ урдань гахай үсхэбэрилгэ энэ колхоздо гарзатай ажал гэжэ тоологдодог байбал, мүнөө гахайн мяханай центнер бүхэниинь 18 түхэригэй олзо оруулна.

Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулгада бодото туһа нэмэри пропагандис ажалаараа нүхэр Буянов мэтээр оруулжа байдаг нүхэдые нэрлэхэ гээ һаа яһала олон.

Пропагандистын үндэр дээдэ эрдэм соёлынь, занятидаа һайнаар, оролдосотойгоор бэлдэдэгынь политическэ, экономическа һуралсалай амжалтатай болохын энэ нүхэсэл мүн.

Д. ЛОБСАНОВ,
КПСС-эй обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшангай консультант.

Малай үбэлжэлгэ—харюусалгатай шалгалта

НАЙДАМТАЙ ХҮНДЭ ДААЛГАГДАА

Сергей Захарович Попов 1962 оной намар «Октябрьский» совхозой партийна комитедэй даалгабаряар хонишоной ажалда ороо һэн.

Энэ нүхэрэй ошохын урда тээ тэндэхи эхэ хонидой отара муу байдалтай, хонидынь хүшэ шадал һулатай, олоор гарзалдаг, хонидые үрэжүүлгэ хангалтагүйгөөр, хайша хэрэгээр эмхидхэгдэдэг байгаа бшуу.

Иимэ байдал отарадань ямар шалтагаанһаа тохёолдоһон байгааб гэхэдэ, тэндэ ажалладаг хүнүүдынь зоотехническэ заабариин ёһоор хонидоо харууһалдаггүй, бэе бэедээ хаялсаад, дааһан ажалаа саг соонь хэдэггүй, заримаһиинь ойр зуура хүдэлөөд, ондоо ажалда орошодог байһан.

Сергей Захарович суг ажалладаг нүхэдэйнгөө ажалай журамые заһажа, хүн бүхэнэй харюусалгые тодорхойлжо эхилээ. Мүн энээнтэй хамта хонидые бэлшээхэ, эдеэлүүлхэ, уһалха ажал зүбөөр эмхидхэн табижа, хонидойнгоо хүшэ шадалые һайжаруулһан, хонидые үрэжүүлгэ эмхитэй гуримтай болгоһон юм.

Иимэ оролдосотойгоор, үнэн сэхээр, эбтэй эетэйгээр ажалладаг болоһоной ашаар тус отарынхид хонидойнгоо түл түрэсые гарза хоролто багатайгаар, тобир һайнаар түлжүүлээ бэлэй.

Дааһан ажалдаа анхаралтайгаар хандажа, оншо дүршэлыень түргэн ойлгожо абаһан энэ найдамтай хонишондо түрүүшынхеэ хурьгалха хонид 1963 ондо зорюута дамжуулан үгтэһэн байна.

Сергей Захарович шэнэ даабаряа эрхимээр дүүргэжэ ябана. Бэлшээриин үедэ һайса мяхажуулагдаһан, таргалуулагдаһан хонидынь үбэлжэлгын үедэ ядалданагүй. Тусхай рационой ёһоор эдеэлүүлэгдэнэ.

100 хонин бүриһөө 100 хурьга абажа түлжүүлхэ уялгатай Сергей Захарович январь һарада хурьгадые һаадгүй абахаар бэлэн. Хонидойнь байха байра үнинэй дулаалагдаһан, хаамаг, хобоонууд, бусад шухала хэрэгсэлнүүд бүрин бии.

Д. Жигмытов.

Зэдэ, Дэрэстэй.

Электрын гэрэлтэй болобо

Электрын галтай байхада ямар һайн бэ! Иигэжэ хонишон Даша-Зэгбэ Дамдинович Дамдинов һанаандаа бодожо ябадаг байгаа. Хонишоной хүсэл бэелүүлэгдэжэ, отарань зайн галтай болгогдоо. Гурбан километр тухай газарта столбнууд татагдажа, түмэр утаһаар залгагдаа юм.

— Үбэлдөө һаруулхан байра соо хурьгадые абажа байхада, ямар зохид гээшэб,—гэжэ нүхэр Дамдинов хөөрэнэ.

Даша-Зэгбэ Дамдинович «Коммунизм» колхоздо хүдэлһөөр үнишье болоогүй юм. Тиигэбэшье оролдосотой хүдэлмэришэн байһанаа харуулаа. Үнгэржэ байгаа жэлдэ тэрэнэй даадаг отарынхид 465 эхэ хонитой байһан аад, 390 хурьга абажа түлжүүлээ һэн. Мүнөө үбэл малаа шадамараар харууһалжа, нэгэшье хонидоо һубайруулхагүй зорилготой.

С. Шагдуров.

Захаамин.

ХОНИДЫНЬ БАҺАЛ ҺУБАЙРАГША АА ГҮ?

* ХУСАДА НАЙДААД. ХУДАЛ МЭДЭЭ ХҮРГЭНЭ. * ХАРЮУСАЛГАГҮЙ МЭРГЭЖЭЛТЭД. * ХЭРЭГСЭЭГДЭДЭГГҮЙ АЖАЛ.

Иигээд декабрь һарын һүүл багһаа, январь, февраль, март соо колхоз, совхозуудта хонидой олоороо хурьгалжа эхилхэ тон харюусалгатай хаһа орохонь.

Хэнэйшье мэдэһээр искусственна үрэжүүлгые зүбөөр эмхидхэжэ, түл абалгада һайнаар бэлдэһэн газарта хурьгад олоор абтаха байна бшуу. Энэ талаар Хориин үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай хонидойнгоо түл абалгада хэр зэргэ бэлдэжэ, тэрэниие ямараар угтажа байһан тухайнь тобшохоноор хэлэе.

Байгша оной декабриин 1-нэй мэдээгээр управлениин колхоз, совхозуудта бии байһан 164,2 мянган эхэ хонид, түлгэнүүдэй 124,7 мянганиинь ороондо оруулагдаа гэхэ гү, али түсэбынь миил 77,9 процент дүүргэгдөө. Үшөө тэдээн соохоо бүхэли зундаа хусатай суг ябаһан 27360 хонидые үрэжүүлэгдээ гэжэ тоолосоно. Ондоогоор хэлэбэл, ажахынуудай һүрэг соонь аяар 12,6 мянган эхэ хонид, бэе хүсэһэн түлгэнүүд һубай ябана ха юм. Тиигээдшье хусада зүндэнь табяад байһан хонидынь бултадаа заабол хурьгалха гэжэ хэлэхэ бэрхэтэй. Юуб гэхэдэ, энэнь ямаршье шалгалта хиналтаар тодорхойлогдоогүй, гансал хонишодой үгөөр бэшэгдэһэн байна.

Үнгэржэ ерэхэдээ, Үдын совхозойхид хусада табижа үрэжүүлһэн 2207 эхэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлээбди гээд худалаар мэдээ үгэжэрхёо. Мүн тус совхозой нэгэдэхи фермэдэ 234 толгой оройдоо ороондо оруулагдааагүй хонидоо баһал үрэ үгүүлээбди гээд мэдээ үгэһэн байба. Иигэжэ элдэр худал хуурмаг тоогоор хэниие мэхэлхэеэ һанана гээшэб?

Үдын, «Первомайский» совхозуудта шалгаад үзэхэдэнь, отара бүхэндэ шахуу 15-һаа 35 хүрэтэр толгой һубай хонид ябана. Теэд тэдэниие мүнөө бэшэнһээнь илгажа, дахин үрэжүүлхын аргагүй. Яахадааб гэхэдэ, зооветмэргэжэлтэдэй хиналта хэдэггүй байһан дээрэһээ, тэдэнэйнь тоо бүридхэл ёһоор абтаагүй. Ямар хониной хэдыдэ түрэхые, ямарайнь һубай үлэһэниие хэншье мэдэнэгүй.

Жэшээнь, «Первомайский» совхоздо ахалагша хонишон П. Гусевай бригадын 931 эхэ хонидой 520-ниинь искусственна аргаар үрэжүүлэгдээ нэрэтэй. Үшөө 410 гаран хонидой хурьгалха гү, али һубайрхань «бурханай мэдэлэй». Юуб гэхэдэ, эндэ хусануудынь бүхэли намартаа шахуу һүрэг соогоо ябаа. Ахалагша хонишон В. Назарчугай даадаг бригадада баһал иимэрхүү байдал үзэгдэнэ. Нёдондошье эдэ бригаданууд зуун эхэ хонин бүриһөө оройдоо 47—49 хурьга абаа һэн. Тиигээдшье бригадануудта тус бүридөө оройдоо 3-4 килограмм ноохо үгэдэг хусануud табигдаһан байна. Иимэ хусануудаар хонидой үүлтэрые яагаад һайжаруулхаб.

Энэ жэлдэ совхозой главна зоотехник Матвеев, отделениин зоотехник Очиров гэгшэд отарануудаар ябажа, хонидые наһаарнь, ноохоной шанараар илгаһан аад, тэрэнээ хусандань хүргэнгүй орхижорхёо. Мүнөө стара бүхэндэ хүгшэн, залуушье, элдэб зүһэтэй муу, һайншье ноохотой хонид худхаршанхай. Хонидоо угааабди гэжэ, юундэшьеб аргагүй муухай, сэбэрлэгдэдэггүй ингрэ тоһоор будажархёод, ноохоноойнь шанар ехээр муудаа.

Совхозой олонхи отарануудта хонидынь хусэ шадалаар тон һула. Илангаяа зун, намарай сагта «хүн үсөөдэнэ гэжэ» нэгэ газарта дан олон, 1000—1200 хонидые суглуулжархиһаниинь бэлшээридэ хүртэнгүй, хүсэ шадал абажа шадаагүй ха юм.

Дээрэ дурсагдагша Үдын, «Первомайский» совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд түл абалга һайнаар үнгэргэхэ, нэгэшье эхэ хони, бэе хүсэһэн түлгэ һубайруулхагүйн тула яаралтай хэмжээ абаха зэргэтэй. Тиимэһээ үдэр хоног гээнгүй искусственна үрэжүүлгын пунктнуудые нээхэ байна. Шадал тамираар һула хонидые ехэ муудашоогүйдэнь илгажа, эртээһээ һайнаар эдеэлүүлхэ, тордихо хэрэгтэй.

А. Балдаев,
зоотехник.

ИСКУССТВЕННА ҺҮН—ЭРХИМ ТЭЖЭЭЛ

Фермэ, гүүртэнүүднай ямар һонинтойб?

ЭРХИРЭГЭЙ СОВХОЗДО ИСКУССТВЕННА АРГААР БЭЛДЭҺЭН ҺҮ ТУГАЛДА УУЛГАЖА, ЖЭЛ СОО 42 МЯНГАН ЛИТР ҮДХЭН ҺҮ АЛМАХАНЬ. НАРАЙ МАЛШЬЕ ТҮРГЭН ТОМО БОЛОЖО, ШЭГНҮҮРЭЭ ЕХЭЭР НЭМЭЭНЭ.

Куйбышевска областиин, Краснодарай хизаарай малшадай жэшээгээр искусственна аргаар һүн тэжээл бэлдэжэ, нарай тугалнуудта уулгадаг болохо тухай хөөрэлдөөнэй гарахада:

— Тэрэтнай хайшаахан лэ юм ааб. Искусственна аргаар бэлдэһэн һүн тэжээл эдеэд, тугалнуудайнгаа үбшэлөө һаа яахэбибди,—гэжэ зарим малшад ехэ тиигэжэ яданги байгаа һэн.

— Хэр угһаа хойшо тугал. хурьгадаа эхын һүөөр лэ тэжээжэ, мал болгодог заншаараа байбалнай аюулгүй юм бэшэ гү даа?—гээдшье маргаха хүнүүд бии бэлэй.

Теэд мүнөө Эрхирэгэй совхозой олонхи фермэнүүдтэ һүүлэй хоёр һарын турша соо нарай тугалда искусственна аргаар бэлдэһэн һү эдюулжэ, һайн үрэ дүн туйлагдана. Энэ тэжээл нарай малай бэе махабадта ямаршье хоро хэхэгүйһөө гадна, алишье талааараа һайн, ажахыдашье ехэ аша үрэтэй байһаниие хүтэлбэрилэгшэд, малшад магтан байдаг болонхой.

Искусственна аргаар бэлдэгдэһэн һүн тэжээл тугалда, бусад нарай малда эдюулхэ, уулгахада юугээрээ һайн гээшэб?

— Нэгэдэхеэр, тусхай искусственна аргаар һүн тэжээл бэлдэжэ, нарай малда эдюулхэдэ үнеэдһээ абтаһан үдхэн һүнэй гаргаша һураггүй бага болжо, тэрэниие гүрэндэ ехээр худалдаха аргатай болонобди. Хоёрдохёор, энэ аргаар бэлдэһэн һүн тэжээлдэ нарай малай бэедэнь туһатай шухала бодосууд, микроэлементнүүд элбэг байдаг,—гэжэ совхозой главна зоотехник В. Воронин хэлэнэ.

Нээрээшье, эгээл бүдүүгээрнь тооложо үзэхэдэ, совхозойхид нарай тугалнуудта уулгагдадаг сэбэр һүнэй гаргашые бага болгоод байхадаа, нилээд ехэ олзо доход оруулха ушартай. Жэшээлхэдэ, энээнһээ урагша нарай тугал бүридэ 70 хоног соо 300 литр сэбэр һү уулгажа түлжүүлдэг байбал, тэрэнииень 250 литр хүрэтэр хороогоод, ороньдонь 300 литр искусственна аргаар бэлдэһэн һүн тэжээл үгэнэ. Тиигэжэ тугал бүхэнһөө 50 литр сэбэр һү алмана гээшэ. Ондоогоор хэлэбэл, энэ жэл абтаһан 850 тугалда бултандань искусственна һү уулгаа һаа, 42,5 мянган литр үдхэн һү алмажа, гүрэндөө тушааха, энээнэй ашаар олзо доходшье ехээр оруулха болоно.

Искусственна аргаар бэлдэгдэһэн тэжээл эдиһэн тугал сэбэр һүн дээрэ байгшада хүрэхэгүй, шэгнүүрээ мүртэй нэмээхэгүй гэжэ зариман һанажа болохо. Тэрэнь тиимэ бэшэ. Мүнөө Эрхирэгэй совхозой нэгэдэхи отделениин хоёр фермэдэ хамта 200 гаран тугал иимэ тэжээл дээрэ түлжүүлэгдэжэ байнхай. Үнгэрэгшэ ноябриин тэнгэһээ хойшо декабриин 20 болоторхи үе соо харахада. эндэ нэгэшье тугал үбшэлөө, гарзалаагүй, тэдэнь тус бүридөө шэгнүүрээ сүүдхын 830 граммаар нэмээгээ.

—Хэрбээ урдань тугалнуудтаа түрүүшын 70 хоног соо сэбэр һү уулгаад, саашань болюулдаг һаа, мүнөө тэдэнээ искусственна аргаар бэлдэһэн һүн тэжээл дээрэ аяар 125—130 хоног хүрэтэр байлгадаг болобобди,—гэжэ отделениин зоотехник Ц. Ринчиндоржиев хөөрэнэ.

Үнэхөөрөө нарай малда аяар 4 һара үлүүтэй саг соо үдхэн һү, мүн искусственна аргаар бэлдэһэн һү уулгаад, үшөө багаһаань хойшо шэмэтэй һайн тэжээл эдюулэлсэжэ байбал, али тухай түргэн томо болохо, таргалха гээшэб!

Тиимэ һүн тэжээл хайшан гээд бэлдэдэг юм гэжэ һонирхобобди.

Түрүүн ехэ тогоон соо хэһэн 58 литр уһанда 20 литр тухай үбһэнэй гурил бусалгажа абаһан шүүһэ хэнэ. Удаань тэрээн соогоо 5 килограмм обёосой, 5 килограмм шэниисын зөөлэхэн талха һубарулаад хэжэ, һайса худхана. Мүн дээрэһээнь 400 грамм дабһа, 500 грамм сагаан шохой адхажа, эдэ бүгэдэеэ 40 минута соо һайса бусалгадаг. Тэрэнээ бага хүргөөд, 240 грамм загаһанай тоһо, 12 грамм биовитин, 100 миллиграмм кобальт гэхэ мэтэ зүйлнүүдые хэжэ худхана. Бүри һүүлдэнь, һайсахан хүрөөд байхадань, үшөө 1 грамм ногоон байбан, 2—2 грамм сернокисло-түмэрэй зүйл, марганцевокисло кали гэдэгүүдые нэмэнэ. Иигэжэ энэнь хэдэн олон зүйлһөө бүриэн, һайншаг һүтэй сайдал адли хүхэбтэр сагаан юумэ болодог юм. Эрхирэгэй һаалиин фермынхид нэгэн доро 100 литр искусственна һү бэлдэжэ, тэрэнээ 12 час соо малда эдюулнэ.

—Искусствнна аргаар бэлдэһэн энэ һүн тэжээлые 20—25 хоногтой болоон тугалда дадхуулан, бага багаар уулгажа һургадагбди. Үрүүн тугал бүхэндэ 4,5 литр үдхэн һү, хахад литр искусственна һү үдэрэй 3 таһалжа үгэдэгбди. Саашадаа тэрэнээ даамгайгаар 5 литр хүрэтэр ехэ болгоод, хэин үдхэн һү үгэлгэеэ хорооногбди,—гэжэ тугалшан Бутидма Дымрылова хэлэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зоотехник Ц. Ринчиндоржиев тугалшан Б. Дымбрылова хоёр искусственна һү буйлуулха зүйлнүүдые бэлдэнэ.

Совхозойхи энэ шэнэ онол аргые бүри һайнаар шудалжа саашадаа тугал бүхэндэ үгтэдэг сэбэр һүнэй гаргашые 170—200 литр хүрэтэр хорооохо зорилготой.

М. НАМЖИЛОВ,
манай тусхай корр.

Худалдаа наймаанда шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ

Парти, правительствын анхарал оролдолгын аша туһаар совет хүнүүдэй ажаһуудал бүри баян, болбосоронги болоно. Энээнэй гэршэ баримтануудай нэгэн юуб гэхэдэ, эд бараан жэлһээ жэлдэ улам ехээр худалдагдана.

Буркоопсоюзайшье эмхинүүд 1958 онойхидо орходоо тэрэ жэлэйхиие 100 процентээр абабал, мүнөө жэлдэ 133,2 процентээр үлүү ехэ эд бараа наймаалһан байна. Зарим эд бараануудые туд тудтань абажа харабал, бүришье һонирхолтой. Жэшээнь, мебель наймаалга 280 процент, оёмол зүйл—204 процент, культтовар — 184 процент, радиотовар худалдалга 145 процентээр ехэ болоо. Тиихэдээ мотоцикл, велосипедүүд илангаяа олоор наймаалагдаа. Холодильник, хубсаһа угааха машина, телевизор гэхэ мэтэ хүдөө тосхоной ажалшадай ажаһуудалда бата бэхеэр нэбтэрэн ороо.

Эд бараанай эрьесын ехэ болохотой адли шэнэ магазин, склад болон бусад барилганууд улам үргэнөөр эрхилэгдэнэ. Жэшээнь, һүүлэй гурбахан жэлэй турша дотор (1961 онһоо эхилээд) барилгада 4 миллион түхэриг тусхай һомологдон гаргашалагдаа.

Гэбэшье шэнэ магазинуудые байгуулхатаяа хамта худалдаа наймаанда шэнэ шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэшухала.

Энээниие хараадаа абажа, худалдаа наймаана эмхинүүдые тусхай мэргэжүүлхэ, наймаалагшагүй мгазинуудые нээхэ, эд бараанудай выставкэ-наймаа эмхидхэхэ хэмжээ абаабди.

Мүнөө үедэ Буркоопсоюзай мэдэлдэ эдеэ хоолой 268 магазин, ажахын бараанай — 46, номой — 42, эд бүдэй — 14, гуталай — 5 магазин бии.

Тиигэбэшье тусхай мэргэжэһэн магазинууднай үшөөл үсөөдэнэ. Энээн тушаа зарим райпотребсоюзуудай түрүүлэгшэнэр ёһотой анхарал хандуулнагүй гээшэ ха. Мүн магазинуудтаа түрүү шэнэ онол арга нэбтэрүүлхын хойноһоо оролдоногүй. Нэгэ янзын эд бараа магазинуудаар хаа хамаагүй тараажархиха баримтанууд олон үзэгдэнэ. Тиихэдэнь хэрэгтэй пальто, костюм гү, али гуталшье шэлэжэ абахань бэрхэтэй болоно.

Иигэнхээр магазинуудые тусхай мэргэжүүлээ һаа (жэшээнь, гуталай, оёмол эд бараанай магазин эмхидхээ һаа) дээрэ. Анхан Хэрэн тосхондо гуталай, оёмол эд бараанай болон бүдэй тусхай магазин нэгэ захадань байдаг бэлэй. Тосхоной нүгөө захада ажаһуугшад тэрэ магазинда ерэжэ эд бараа абаха баатай болодог һэн. Энээниинь хараадаа абажа, оёмол эд бараанай болон гуталай магазиниие райпотребсоюзайхид тусхай нээһэн байгаа. Тэрээнэй эсэстэ эд бараанай эрьесэ эрид дээшэлээ. Наймаалагшадшье эд бараагаа һайн мэдэхэ боложо, худалдан абагшадта зохид зүбшэл үгэнэ. Тэрэшэлэн Турантай тосхондо тусхай шэнэ магазин нээгдэжэ, гутал хубсаһа худалдадаг болоо юм. Тиихэдээ урда тээнь гутал худалдадаг тусхай магазин үгы байгаа бшуу.

Дурсагдаһан баримтанууд юу гэршэлэн харуулнаб гэхэдэ, магазинуудые тусхай мэргэжүүлһэнэй аша туһаар эд бараанай эрьесые дээшэлүүлхэ аргатай байна. Теэд энээниие зарим улад хараадаа абадаггүй. Жэшээнь, хоёр жэлэй саада тээ Петропавловка тосхондохи магазиниие тусхай мэргэжүүлхэ заабари үгтэһэн байгаа. Теэд мүнөө хүрэтэр тэрэ бэелүүлэгдэнэгүй. Ушар тиимэһээ олон янзын эд бараанууд элдэб магазинуудта табигдахаһаа гадна, гутажа, муудажа, шанараа гээжэ байдаг ха юм.

Иимэрхүү баримтануудые саашадаа тэсэжэ болохогүй. Илангаяа томо томо һуурин газарнуудта гү, али районой центрнүүдтэ тусхай мэргэжэһэн магазинуудые барюулха шухала. Тиихэдээ 1964 — 1965 оной турша дотор колхоз, совхозуудай томо томо һуурин газарнуудта гуталай, номой, ажахын эд бараануудай, оёмол эд бараануудай магазинуудые нээхэ хэрэгтэй болоо. Энээнтэй дашарамдуулан, жиирэй магазинуудай эд бараанай ассортимент хаража үзэхэ шухала. Районой түб тосхонуудта галантерейн, парфюмериин эд бараануудые худалдаха магазинуудые нээхэ.

Тэрэшэлэн наймаалагшагүй магазинуудые нээхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ Буркоопсоюзай талаар тиимэ 58 магазин тоологдоно. Тэдээн соохоо номой 38, эдеэ хоолой 12, ажахын хэрэгсэлнүүдэй 3 магазин хүдэлнэ. Энэ талаар Кабанскын райпотребсоюз (түрүүлэгшэнь нүхэр Песков), советскэ райпо (түрүүлэгшэнь нүхэр Данилов) ехэ амжалта туйлаа. Энэ жэлэй турша дотор наймаалагшагүй ажахын, эдеэ хоолой олохон магазинууд нээгдээд, эд бараанай эрьесэ эрид дээшэлээ. Жэшээнь, советскэ райпогойхид байгша оной июнь һарада хозмагай байһан гэр дотор наймаалагшагүй магазин нээһэн юм. Тиин эд худалдан абагшадай тоо эрид олошороо. Энээнэй урда тээ һара соо 4 мянган түхэригэй эд бараа худалдадаг һаа, мүнөө 7 мянган түхэригэйхиие худалдаа. Тэрэшэлэн эд хэрэглэгшэдые һайнаар хангадаг болоо. Мүн нимэ онол арга нэбтэрүүлһэн дээрэһээ наймаалагшад өөһэдөөшье урматай баяртай байдаг.

Саашанхи зорилго юуб гэхэдэ, шэнэ гуримай худалдаа наймаа, илангаяа ажахын болон эдеэ хоолой эд бараануудые худалдаха онол арга үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Үшөө юуб гэхэдэ, эд бараануудаа зохидоор табижа наймаалха хэрэгтэй. Тиигээ һаа, эд бараанай эрьесын дээшэлхэ байһаниинь дамжаггүй. Энээнэй түлөө буркоопсоюзайхид шэнэ жэлдэшье тэмсэхэ. 1962 ондо эд бараа наймаалгаар 37 выставкэ эмхидхээ һаа, 1963 оной 10 һарын турша дотор 118 выставкэ эмхидхэжэ, 181 мянган түхэригэй эд бараа худалдаһан байнабди. Энэ талаар Кабанскын райпотребсоюзай хүдэлмэрилэгшэд илангаяа шалгараа. Теэд абаад үзыт даа: байгша оной ноябриин 18—19-нэй үдэрнүүдтэ Кабанск тосхондо үнгэргэгдэһэн выставкын үеэр 6 мянган түхэригэй эд бараан худалдагдаһан байгаа бшуу. Энэнь юрэнхы үдэрнүүдтэ универмагай худалдаа хэһэнһээ дахин ехэ болоно. Тиихэдээ кабанскынхид бүд эсхэлгэ үргэнөөр эмхидхээ.

Мүн бусадшье иимэрхүү һайн жэшээнүүдые дурдажа болоно.

Гэбэшье энэмнай һанаһанда холо хүрэнэгүй. Худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд шэнэ онол аргануудые үшөөл багаар нэбтэрүүлнэ.

Зорилгомнай мэдээжэ aaб даа — худалдаа наймаагаа үдэр бүри нарижуулжа, шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ шухала болоно. Энээнэй ашаар арад зоной улам ургажа байгаа эрилтые бүрин гүйсэд хангажа шадаха байнабди.

И. ИМЕНОХОЕВ,
Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшэ.

ИЛАЛТЫН ДҮН БА ХҮГЖЭЛТЫН ЗАМ

СЭВ-тэ хабаададаг гүрэнүүдэй экономическа харилсаае улам бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ

Экономическа харилсан туһалалсалгын Советдэ хабаададаг оронуудта 1963 он ехэ шухала удха шанартай байба. Эгээл шухала зүйлынь гэхэдэ, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай ЦК-нуудай Нэгэдэхи секретарьнуудай, правительствонуудые толгойлогшонорой Москвада болоһон зүблөөн, мүн Советэй 18-дахи сесси болоно. Социалис оронуудай экономическа харилсаа холбоо саашадань улам бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ асуудалнууд энэ зүблөөн дээрэ хэлсэгдээ.

Яһала ехэ юумэн хэгдээ. Чехословакиин, Венгриин газар дээгүүр татагдаһан «Хани барисаан» гэжэ асари ехэ нефтепроводой барилга болзорһоо урид дүүргэгдээ. Тус нефтепроводой зарим хубиниень ашаглалгада үгөөд байхада, 1963 онһоо эхилээд түмэр замай 150 мянга гаран цистернэ ондоо хүдэлмэридэ хэрэглэхэ арга олдоо. СЭВ-тэ хабаададаг гүрэнүүдэй экономикые хүгжөөхэдэ энэ гайхамшагта барилгын ямар ехэ удха шанартай байһые тус баримта элитээр харуулна.

Советскэ Союзай баруун зүгэй газарнуудай энергетическэ системэнүүдые СЭВ-эй гэшүүд-оронуудай энергосистемэтэй нэгэдүүлгэ энэ жэлэй шухала дүнгүүдэй нэгэниинь болоно. Ингэжэ холо газарта электричествын хүсэ дамжуулха асуудал шиидхэгдээ.

Нөөсэ хүсэнүүдые таарамжатайгаар хэрэглэхын, электроэнерги бэе бэедээ дамжуулан абалсахын тула Нэгэдэмэл энергосистемын центральна диспетчерскэ управлени Прагада хүдэлжэ эхилээ.

Машина бүтээлгэдэ, тодорхойлбол, химиин промышленностьда шухала хэрэгтэй тусхай түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргаха талаар гүрэнүүд хоорондын тусхай мэргэжэлдэ орохо тушаа СЭВ-эй органуудай бэлэдхэһэн дурадхалнууд 1963 ондо баталагдан абтаа.

Энергетикын талаар хэрэглэмжэ эрилтэнүүдые тодорхойлолго СЭВ-эй гэшүүдэй экономико хүгжөөхэдэ горитой хубита болоно үгөө. Нефть болон газ жэл ерэхэ бүри улам ехээр абтадаг болобошье, нүүрһэн гээшэ үшөө нилээд ехэ үүргэ дүүргэһээр лэ гэжэ тоолоно харахада элирнэ. СССР, Польшо, ГДР, Болгари болон бусад оронуудай нүүрһэнэй баялигые хэрэглэһэнэй ашаар томо томо электростанцинууд саашадааа шье баригдажа байха.

Экономическа харилсан туһалалсалгын Советэй бии болоһон ушар социалис оронуудай экономическа болон техническэ дэбжэлтые хүгжөөхэ, ажалай бүтээсые ехэ болгохо, арад зоной байдал улам һайжаруулха нүхэсэл мүн гэжэ энэ жэлэй дүнгүүд элитээр харуулна. Үнэхөөрөөшье, СЭВ-эй байгуулагдаһанһаа хойшо үнгэрһэн 15 жэлэй турша соо социалис лагерьта нилээд ехэ хубилалта болоо. Гансахан һүүлшын табан жэлэй үедэ промышленна продукциин хэмжээн 70 гаран процентээр нэмээ, харин хүгжэнги капиталис оронуудта ойроод 28 процент нэмэһэн байха юм. 1962 ондо СЭВ-эй оронууд промышленна продукци 9 процент ехээр үйлэдбэрилээ, харин тиихэдэ Баруун Европын гүрэнүүдэйхи 4 процент болоһон байна. Социалис оронууд промышленностяа түргэнөөр хүгжөөхэ, дэлхэйн бүхы промышленна үйлэдбэриин 37 процентдэ хүргөө. 1955 ондо 27 процент байһан.

Энэмнай зарим тэды тобшохон дүнгүүд болоно. Ерээдүйн арга боломжо хаража үзэбэл, бүрил горитой. Советэй XVIII сессиин шиидхэбэринүүдые үндэһэ болгон, СЭВ-эй гэшүүд 1966—70 онуудта экономическа талаар харилсаха түсэб табижа эхилбэ.

Химиин промышленность, машина бүтээлгэ, электронико болон арадэй ажахын бусад һалбаринуудые түргэнөөр хүгжөөхэ зорилгонууд энэшье талаар түсэбөө зохидоор таарлдуулха эрилтэ табина.

Шэнжэлэлгын хүдэлмэриин түсэб зохидоор тааралдуулха гээшэ мүн лэ ехэ удха шанартай. Эрдэм болон техническэ шэнжэлэлгын талаар нёдондо байгуулагдаһан саг үргэлжын комисси 1964—65 онуудай хүдэлмэриин түсэбэй проект зохёогоо.

Хүдөө ажахыда хими нэбтэрүүлхэ, пластическа зүйлнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, газарай хүрьһэ шэнжэлжэ, үрэжэлтэй болгохо, уһа болон агаарые хорото зүйлнүүдһээ хамгаалха, мүн шиидхэгдээгүй бусад олон асуудалнууд тус проект соо хараалагдана.

Шиидхэгдээгүй шухала научна болон техническэ асуудалнуудые бэелүүлхын тулада социалис оронуудай хүсэеэ нэгэдүүлэн эрмэлзэлгэ хадаа коммунизм тээшэ дабшаха замдаа тэдэнэй туйлаһан тон ехэ амжалта болоно.

Н. Богородицкий.
Москва. (ТАСС).

ПОЛЬШЫН АРАДАЙ РЕСПУБЛИКА. Плоцкоһоо табан километрэй газарта нефть нэрэлгын болон нефтиин химическэ завод баригдажа байдаг. «Дружба» гэжэ трубопроводоор абтаха советскэ нефтиие энэ завод шанаржуулха юм. Заводой түхеэрэлгэнүүдэй зарим хуби Германиин Демократическа Республикаһаа, Румыниһаа, Советскэ Союзһаа болон Чехословакиһаа абтаһан байна. Зураг дээрэ: Плоцкодохи заводой барилга.

ЦАФ-ай —ТАСС-ай фото.

Солбон АНГАБАЕВ

ҺАЙХАН ШҮЛЭГЭЙ УРМА

Уран зохёолшын тэмдэглэлһээ

Хуушан жэлээ үдэшэжэ байхадаа, шэнэ жэлэй мэнэ һанаха дурдаха зүйлнүүд олон даа. Теэд нэгэниинь лэ сээжэ зүрхэндэ илангаяа үтэ... «Үргэнхэн Утаата нютагтамни...» гэжэ дуулаһан, хирэгэр буурал һахалтай нэг таабайн һөөлдэнгиишэг холойн суурян ой ухаан сохи тогтошоһондол адли бпошоо бэлэй. Тэрэ һогтуу байгаагүй. Һогтожо үзэһэншье бэшэ ха. Уран зохёолшо Нижил Гармаевич Балданогой «Гэсэрһээ», «Аламжа мэргэнһээ» абажа хэдэн хэһэгүүдые уншахада гү, али залуу поэт Мэлс Самбуевай Минии таабай» гэһэн шүлэгсоогоо тиишэнхи шүүһэтэ хэээнэй зарим жэнхэни уялгые гаргахада гү, али магад ДанриХилтухинай Хойто бэедэ хэлэгэдэг һонирхолтой онтохо хөөрэжэ үгэхэдэ һэн гү?—хаанаханаа, али багтаа далан аһые дабажа ябаһан хирбэр һахалта энэ хүниие «хайлулаа» һэмбибди,—хэмнайшье энээниие ажаглаа, тухайлагүй ха.

Үбгэжөөлнай ун үгэдэ халаа бшуу. Өөрөө жлажа ерээд, маанадаа бусалажа ороо. Һонирхолтойл үбжөөл һэн.

Би урдань Утаата-Далахай гэжэ нютаг бии юм гэжэ ой ухаандаашье агагүй ябаа бшууб. Бидэнэр зохёолшод, заримдаа суу дутай газар руу арба хорёоо гүйлдэжэ ошодогбди. Ёнхидээ нютаг руугаа яараха забдадагбди.

Би эндэ, Утаат Далахайда, һонирхомоор юумэн хомор гэнэ бэшэб.

Хада жалганудай хабшуу соогуур хотирон бэтирэн гүйһэн харгы дага ябанабди. Сэгээн хүхэ Зэдэ голнай Сэхир гэһэн уһаар һэлгэгдэшэбэ. Шара азарга, Ёнгорбой нютагуудай нэрэнүүд һэлгэлдэн үнгэрнэд. Энтэ үнөөхи хабшуу харгымай амхагад гэһэн талаян талада гарашоод, хайшаашье хамаагүй шэнгеэр байшаһандал үзэгдэбэ.

Тэнюун тала. Мал адаһад... Минии харахада зэрлиг андал хайнагууд тэндэ эндэ бохир бэхир алхална. Бэлшээри дээрэ — үнеэд...

Санага һууриһаа саашаа арбаад гаран модо ябаад байтарнай. Утаата-Далахай харагдашаба. Утаата гэжэ миинтэ нэрлэгдэһэн бэшэ юм байна. Ямар нэгэн сэдьхэлэй уярал асардаг уняартаһан тиимэ тэнюун талада Утаата нютаг оршоно. «Байгал» колхозой түб.

Машинамнай зөөдхон гэрэй захада байшаба. Мэлс Самбуев маряатайшаг, шүрбэһэлиг бэетэй хүниие дахуулжа асараад, Намжил Гармаевичтай танилсуулжа оробо.

— Ванчиков. «Байгал» колхозой парткомой секретарь. Танилсабабди. Тиигэһээршье бидэ түбэй үйлсөөр ябажа, номой магазин, библиотекэ болон бусад газарнуудаарнь орожо гарабабди.

— Байра байдалынь эндэ таб яб гэмэ байна даа,— гэээд Данри Даниловичай хэлэхэдэ, Мэлс энеэгээд:

— Энээ руушни сулал иимэ юм даа,— гэбэ.

Хүн зоноорнь танилсаһаар байтар, саг ошожо, уулзалгаяа үнгэргэхэеэ Утаатын клуб уруу шэглэбэбди. Клубта ерэхэдэмнай, зоншье сугларанхай.

Намжил Гармаевич Балдано «Литература, искусствын талаар КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй шиидхэбэринүүд болон манай уран зохёолшодой зорилгонууд» гэһэн дэлгэрэнгы лекцеэ, бидэнэр — шүлэгүүдээ уншажа ороо гээшэбди.

Зал соо зон дүүрэн. Ехэл һонирхоно хэбэртэй. Иишэ тиишээ хараһан, шэбэр һабир гэһэн хүн огто үгы. Бултал маанад тээшэ хараад һууба.

Бидэ юрэдөө шүлэгүүдээ яһала олоор уншаабди. Хүлһөөшье аршасагааһан хүнүүд бии һэн. Мэнэ хирэдэ хашарба аа гү гэхэдэ, үгы, үшөө уншыта гэжэл байха бэлэй.

Тиибэ яабашье, уншалга замхажа, асуудалнууд адхаржа эхилбэ. Эндэхи зон «Гэсэр», «Аламжа мэргэн» тухай, Ц. Дон, Хоца Намсараев тухай асуубад.

— Утаата-Далахайдамнай уншаха уран зохёол гэжэ орой ерэнэгүй,— гэжэ олонхид гомдолоо мэдүүлбэ.

Намжил Гармаевич Балдано эндэхинэй һанамжа, бодолнуудые бэшэжэ абаад, ном наймаалдаг зургаануудта аргагүй дуулгахаб гэжэ үгэеэ үгөө һэн. Мүн бэшэшье захяа заабаринууд олон байгаа бэлэй.

Утаата-Далахай, бидэнэй сэдьхэл зүрхэн соо удаан удаан утаатан уняартахалши. Һайнта даа, холын Утаата нютагайхид. Һайхан шүлэгэй ханхинама нютаг, Утаата! Һайхан шүлэг түрөөмэ хүнүүд, утаатынхид, уулзатараа баяртайнууд.

Тэрэ хирбэгэр буурал һахалтай үбгэнэй нюдэндэ ялалзаһан баярай дуһалые үе наһан соогоошье мартахагүйб.

ҮБГЭН МОРОЗОЙ ҮРЕЭЛ АМАРШАЛГА

Шэнэ жэлээр,
Шэнэ золоор,
Үй түмэн,
Үхибүүдни!

Таанарые би
Танихаб үнинэй.
Хамаг бэеыем
Халхалдаг шэдитэй
Һапагар шэлүүһэн
Һапаахаа үмдөөд,
Оролгоноортнай
Оролсожо,
Гаралганаартнай
Гаралсажа,
Хажуугаартнай
ябахадам
Харадаггүйт оройдоо.
Хамар доохонуурни
Хашалгүй гарадагта.
Гэнтэ хүлыем
Гэшхээдшье
ошодогта.
Эльгээ тэбэреэд
Энеэжэшье байхадам,
Харадаггүйт,
Хандагай унаад,
Хатаруулжашье
ябахадам,
Харадаггүйт,
Харин тинхэдэтнай
Хажууханаһаатнай
Харажал,
ажаглажал,
Хабархажал
ябадагби.
Уншажа һуухыетнай,
Унтажа
хэбтэхыетнай,
Тоогоо бодохыетнай,
Тоомоо
таһархыетнай
Хуруу хухадгүй
Хуул харадагби.
Тоомтойшуулдатнай
Тон дуратайб,
Тоомгүйшүүлдэтнай
Тон дурагүйб.
Энээнһээ хойшодоо
Ингэжэ ойлгогты:
Оромтой, тоомтой
Һайнаар ябаһай,
Оролдон хэшээжэ
Номоо үзэһэй,
Хэхэгүй юумэ
Хэжэрхинэ аа гү,
Алдажа буруу
Алхажархина аа гү
Гэжэ минии
Гэтэжэ ябаһые
Бү мартагты,
Бүхөөр хадуугты!
Оромгүй холын
Одо мүшэдтэ,
Һайхан сагаан
Һарада ошохо
Һанаатай болоһон,
Хурдан бодолтой,
Хурса нюдэтэй
Үй түмэн
Үхибүүдни!
Шэнэ жэлэй
Шэнэ харгыгаар
Алхам бүрндөө
Амжалта туйлан,
Урматай, зоригтой
Урагшаа дабшагты,
Жаран дабхар,
Жаргал эдлэгты!

Ш. НИМБУЕВ.

Туһа хэһэн мартагдаха,
Тодхор хэһэн мартагдахагүй

ВОЛОДИДО ТУДАҺАН БҮРХЭГ ҮДЭР

Сентябриин нэгэншье болобо. Дээдэ Ториин эхин һургуули Володитой суг дүүргэһэн үетэниинь һурахаяа хуу ябашанхайнууд. Володиин зосооһоо энэ зунайнь ушарал огто гаранагүй. Һанааень ходо зобооһоор. «Биш гансаараа ябаа бэшэ һэм даа. Хорхойтоод лэ «абашая», «абашая» гэлсээд, геологуудай отогһоо асараа һаабзабди. Үглөөдэрынь тэрэ фотоаппарат. буу һөөргэнь бусаагаа һэмнайбди. Теэд юундэ намайе гансаарайм хулгайшанда тоолоод, һургуулида абанагүй гээшэб? Барһан эжымниш һанаата болошоод, миниингээ түлөө иишэ тиишэ ябуултажал байна. Зэдын һургуулинуудые бултыень мэдэхэ ехэ ноёндо ошоо һаа, одоол намайгаа абхуулха гээшэ гү, али... Яаха гээшэбиб? Яагааш гээшэбибди, болёоб даа...» Арбан гурбатай хүбүүн иигэжэ өөрынхеэрээ элдэб һаналда абтан, сэдьхэлээ тамална, уярна, гомдоно.

— Зай, хүбүүмни, үнинһөө хойшо бэлдэһэн ном, тетрадь, формо хубсаһаа—хэрэгтэй юумэеэ үтэр түхеэрэ, шамдаад ябая. Алцагай һургуулида абхуулха гэһэн саарһатай болооб. Хүнһээ мори эрижэ асарбаб, баруулжаа сэхэ дабаалдяа мэнэ Алцагаа хүрэшэхэбди, —гэжэ Володиин эжы айхабтар баяртай, хүбүүншье хэмгүй хүхюутэй юумэнүүд гашуудал, гомдолоо гансата мартажархёод, уданшьегүй Алцаг тосхондо хүрэбэ. Алцагай найман жэлэй һургуулиин директор нүхэр М. Д. Цаганов тэрэ гэээ орохондо, Володя тэргэ дээрээ үлэбэ. Мэнэл мамамни миһэрһээр һургуулиһаа гаража ерээд: «Зай, хүбүүмни, һайн һураарай, оромтойгоор байгаарай гэжэ захяа хэлэһээр, алил класста дахуулжа абаашагша ааб? Хамтын байрада олон хүбүүдээр суггаа байгаад, ном үзэхэ, наадахада гоё даа», гэһэн баяраар халима бодолдо абташоод, Володиин газаа һуужа байхада, һургуулиин директорэй таһалга соо нимэ хөөрэлдөөн болобо.

— Володиемни һургуулидаа баһал абахагүйб гэһэн зандаа гээшэ гүт? ОНО-е даагша Актиновай бэшэһэн тэрэ саарһа уншаба гээшэгта?

— Уншаа. Теэд хүбүүнтнай үхибүүдые муу юумэндэ дахуулдаг, хулгайханиешье хэдэг юумэ гэжэ дуулааб. Энэ холо Алцаг асаранхаар, хажуудаа байһан Доодо Ториин һургуулида тэрэнээ абаашахаяа ягаабта? гэжэ тээсхэншье ерэхэдэтнай хэлээ һэмнайб.

— Манай Дээдэ Ториин һургуули буряад хэлэн дээрэ дүүргэһэн үхибүүд Танайл һургуулида орохо юумэ гэнэл. Би, юрэдөө. Танда хоёрдохёо ерээд, арсуулжа байнаб. Хүбүүгээ би огто мөөрэнэгүйб, өөрыгөөш сагаалнагүйб. Мүрөө олоогүй үреэ тандал, багшанартал найдажа, хүмүүжүүлхэ, һургаха гэжэ ябаһан бэемни. Хүбүүеытнай һургуулидаа абахагүйб гэжэ дахин Цагановай арсаа һаань, энэ сааринай гарын табиуулаад, асараагдайгты гэжэ ОНО-е даатгагша нүхэр М. Д. Цагановта шатнай хэлээ һэн...—гэжэ Володиин эжы сүхэрхэдөө нюдэнэйнгээ нёлбоһо барижа ядан, шэшэргэнэһэн хоолойгоор дурадхана.

— Гараашье табихагүйб. Энэ саарһаяа һөөргэнь абагты. Үглөө Петропавловка ошохоёо байнаб. Тиихэдээ ОНО-до өөрөө орожо хэлэхэб,—гээд нүхэр Цаганов хөөрэлдөөгөө түгэсхэһэн дээрэ тоолоод, тэндэ һууһан багшанартаяа ондоо юумэ дуугаралсашаба.

Мүнөөхи Володиин эжы «хүбүүгымниш, манай гэр байдалыешье һайса мэдэхэ, нютагтамнай багша байһан Алексей Табхаевич Бадмаевшье директорэй арсахада юундэ аниргүй һуугааб даа» гэжэ һэжэг түрэнэ, олон ондоо бусайдуу бодол мухарюулха бүреэ зосоонь үйтара үйтарһаар һуужа тэсэхэеэ болёод, гаража ябашалтай болобо.

...«Баһал абаагүйл даа», «абтаагүй гүб?» гэһэн уйдхарта үгэ андалдахаһаа ондоо юушье дуугаралсаха сэнэггүй, гомдолой охиндо бүглэршэһэн эхэ хүбүүн хоёр халтар морёороо галдюулһаар, хасаг тэргэдээ хашалдажа һуугаад, гэр тээшээ шэглэбэ. Алцаг орожо, амаргүй баяртай ябахадаа, Володя Ошорой дабаанай үндэрые, харгын эгсэ аюултайе обёороогүй гарашаһан байба. Теэд бусаха замдаа ямар модондо, али шулуунда шагтагалдашанаа гүбди, хаана хүмэришэнэбибди, хадын уруудамай түргэндэ зэмсэг тоногнай таһаршагшаа гү гэжэ Володя хүбүүн голһоо жэхынэ, уйдхар, гомдол толгойдонь бүри багтахаяа болино. Тугаар, һургуулиин газаа эжыгээ хүлеэжэ һуухадань дулаахан элшээрээ шаража байһан наранш е, хайшааб даа, хоргодошоһон мэтэ, тэнгэришье бүрхэшэһэн шэнги, Володидо бүхы юумэн бүрхэг бүдэхеэр харагдаа, һанагдаа һэн.

* * *

Болотов Володя хүбүүндэ тудалдаһан тэрэ бүрхэг үдэр мүнөөшье хүрэтэр сэлмээгүй—һуралсалай жэлэй түрүүшын хахадай барагдаад байхадань, һургуулида ябаагүй зандаа. Эндэ хэн зэмэтэйб? Алцагай найман жэлэй һургуулиин директор нүхэр М. Д. Цаганов һанагдаа, үзэгдөөгүйгөөр загнажа, балшар наһата Володиин найдабариие, хүсэл зоригые хайрагүйгөөр хухалһаниинь, бүгэдэниитын һуралсал тухай хуули бүдүүлигээр эбдэһэниинь элитэ. Теэд эндэ ганса Цаганов зэмэтэй гү?

Намар, хүдөө ажахын хүдэлмэриин халуун хаһа соо тэжээл бэлэдхэлгэдэ ажаллажа байһан Володиин эжы дахинаа Петропавловка тосхон ошохо забгүйдөөд, нүхэр Актиновай эльгээһэн тэмдэгтэнь Цаганов хүбүүеым һургуулидаа абахаяа дахин арсаба гэһэн мэдүүлгээ хамжуулаад, сентябриин 6-да почтоор ябуулһан байна. Теэд тэрэнь Зэдын аймагай ОНО-гой «Бүгэдэниитын һуралсал» гэһэн гаршагтай хабшааһан соо декабриин 20-ной үдэр хүрэтэр, тэрэниие минии нэхэжэ онгирготор, ойроо хүртөөгүй хэбтээ. Энээниие мэдэхэдээ ОНО-гой инспекторнууд хүл хөөрсэг алдаба. Доохонуур Алцаг хонходоодшье үзэбэ. Цагановта хандажа нүхэр Актиновай бэшэһэн тэмдэг дээрэнь «сентябриин 3», Володиин эхэ— Дулма Болотовагай мэдүүлгэдэ «сентябриин 6» гэжэ табигдаһан һара үдэрэй алгасаае адаглажа обёороогүй аад, «Актиновай бэшэһэн запискаар Болотовагай хүбүүе Алцагай һургуулида абтаа гэжэ һанаалди» гэжэ инспектор нүхэр Е. Д. Цыбикова харюусажа һуухадаа, юу бодооб? Эдэ саарһанай саана эдир наһата эрхэтэнэй хуби заяан байна гэжэ һанаа ха гү?

Мүн Дээдэ Ториин сомоной Совет, Ториин совхозой II отделениин эхин партийна организаци Володя хүбүүнэй һургуулида абтаагүйень мэдэжэ байгаад, ямаршье хэмжээ абаагүй, һаналаа табяагүй байһыень юун гэжэ сэгнэлтэйб? Дулма Болотова нэгэтэ сомсоветэй түрүүлэгшэ нүхэр Ц. Бадмаевтай уулзаад, туһалыт даа гэхэдэнь: «Би шинии хүбүүе яаха хүмбиб?» гэжэ убайгүйгөөр урдаһаань харюусаһан байха юм. Нэгэшье үхибүүнэй һургуулиһаа газаа тээ үлэбэл, сомсовет харюусаха ёһотой бэшэ гү гэхэдэ, амандаа уһа балгаһан мэтэ тинхэдэ дуугай үнгэрһэн аад, мүнөө үлэ мэдээшэ боложо ябадаг даа гэжэ Бадмаевта нүхэр Болотовагай гомдохонь зүб.

Нүхэр Болотовагай гэр бүлые абаад үзэбэл, гурбан үхибүүтэй, дүрбэдэхеэ хүндэ үргүүлһэн эрэгүй эхэнэр юм. Володиинь удаадахи хүбүүн Цакирай интернат һургуулида һурана, эгээ багань— хоёр наһатай. Өөрөө бэеынгээ үлбэр болоһон дээрэһээ нёдондо һаалишанаа болёод, мүнөө хамтын бани түлинэ. Иимэхэн байдалтай бүлэ айлда туһа дэмжэлгэ, ядахын сагта, зохидоор хандаһан хүнэй дулаан үгэ хэды үнэтэйгөөр һанагдаха байгааб даа? Теэд нүхэд М. Д. Цаганов, Е. Л. Актинов, Ц. Бадмаев гэгшэд Дулма Болотовагай хэхэл ёһоороо хэһэн эрилтэ, гүйлтэдань нимэ хойрогоор хандаһаниинь гайхалтай.

Бүгэдэниитын һуралсал тухай тусхай хуулиин бэелүүлэгдэжэ байһаар байтар эдэ нүхэд, илангаяа һургуулиин директор нүхэр Цаганов, эдир гүлмэртөө эндүүрһэн Володиин алдуу гаргаһыень мэдэбэшье, тэрэниие һуралсалай, хүмүүжүүлгын шанга гарта түргэн оруулхын орондо, арсажа байхадаа эсэгэгүй бүлын энэ хүбүүн саашадаа иигээд орхигдобол, ямар замаар хадууржа магадгүйб, һүүлэй һүүлдэ хэн бололтойб гэжэ бишыханшье һанаагаа зобоогүй байһыень тэсэхээр бэшэ

Ц. ДУГАРОВ,
манай тусхай корр.

Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой эрьелдэдэг пеэшэнгэй машинист Александр Кыштымов, тэрээнтэй суг ажалладаг мотористка Галина Устьянцева гэгшэд энэ жэлдэ нэгэшье голодоһогүйгөөр ажаллажа гараба. Тэдэнэр халаанайнгаа даабари хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, эрхим шанартай продукци гаргадаг болонхой Зураг дээрэ: А. Кыштымов, Г. Устьянцева гэгшэд пеэшэнгэй хүдэлмэри адаглажа байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ШЭНЭ ИЛАЛТЫН ШАТА ДЭЭРЭ

Нэгэ жэл—энэ хадаа ямаршье арадай ажабайдалда тон багахан хугасаа, тииҳэтэйгээ хамта гарамгай ехэ хугасаа болохо юм, илангаяа социализм байгуулжа байгаа арадай байдал дээрэ абажа хэлэ болоо һаа.

1963 он, Монгол орондохи арадай хубисхалай илан мандаһанһаа хойшо 42-дохи жэл барагдажа байна. Монгол ороной бэлигтэй, ажалша арад түмэн 1964 ониие угтан, гурбадахи табан жэлэйнгээ дүрбэдэхи жэлдэ оробо. Шэнэ жэлые эхилхэдээ монголой ажалшад өөһэдынгөө барагдашагүй хүсэндэ, социализм лагериин талаар үнэн хани нүхэдэйнгөө халуун туһаламжа, хани барисаанда хатуу этигэл найдабари түгэс урагшаа дабшан алхална.

Үнгэржэ байгаа жэл монгол орондо социализм общество байгуулгые түгэсхэхэ шухала үенүүдэй нэгэн болоно. Орон доторхи томо барилганууд нэгэн—Дарханай барилга дээрэ илангаяа ехэ хубилалта болоһон байна. Дарханайхид ехэ промышленна баазын барилгануудые эхилһэн тухайгаа омог баяртайгаар рапортлан 1963 онииеэ угтаһан юм. Тэрэ үедэ Дарханай барилгын гол объектнүүд дээрэ ажал хүдэлмэри һайхан эхилжэ, Шарынголдохи нүүрһэнэй уурхайн хэбтэшэ шэнжэлэлгын дүн гаргагдажа, 50 мянган киловатт хүсэтэй ТЭЦ-эй барилга болон 32 мянган тонно таряанай багтаха элеваторай барилга хаха бэлэдхэлэй хүдэлмэри дүүргэгдэжэ байгаа бэлэй.

Энэ жэлэй туршада Дарханай барилгын дөрбөөто шэмээ зааханшье замхаагүй. Үеын үедэ ойроо хүртөөгүй эндэхи газарай шорой, шулуун оньһото техникын хүсөөр урбуулагдан зөөгдөө, электрогигуурай сахилгаан таһаралтагүй сахилаа. Барилгашад участогууд дээрэ даалгагдаһан ажал хүдэлмэреэ амжалтатай дүүргэһэн тухайгаа бүхэли жэлэй туршада удаа дараалан омогтой, баяртайгаар мэдээсэжэ байгаа. Дарханһаа Шарынгол хүртэр орьёл торьёл уула хадын үндэһөөр 50 гаран километрэй зайда алтан һубад, электрын утаһа татаһан булад баганануд жэрылдэн зоогдоо. Дархан — Шарынгол хоорондохи түмэр замай барилгые дүүргэһэн тухайгаа барилгашад Октябриин һайндэрөөр мэдээсээ һэн. Мүнөө энэ булад замаар ашаа зөөлгэ таһаралтагүй ябуулагдана.

Бусад мэргэжэлэй хүдэлмэришэдшье электромонтажнууд болон түмэр замшадһаа гээгдэнэгүй.

Энэ жэл хадаа Дархандахи интернационально ажалай бодото баярай жэл болоно. Юуб гэхэдэ, Монгол инженернүүд, Пильжээ, Бавуу, Цэвэгмид гэгшэдтэй хамта совет инженернүүд: Ставропольһоо ерэһэн А. М. Семенов, Москвагай Н. В. Вощинин, Сибириин А. П. Степанов, нарата Грузиин Р. И. Чигогидзе, чех Михалек болон бусад мүр зэргэшэн ажаллана байгуу.

Энэ жэлдэ арадай ажахы нилээд ехээр хүгжэн ургаа: 1940 оной бүхэли жэлэй туршада үйлэдбэрилэгдэһэн хэмжээнэй промышленна продукци 1960 ондо хоёр һара соо үйлэдбэрилэгдэһэн байгаа һаа, 1963 ондо—15 удэр соо бүтээгдэдэг болоһон байна.

Арадай засагай жэлнүүдтэ бии болоһон хатуужаһан Монголой хүдэлмэришэн ангиин зэргэ энэ үнгэрэн гансахан жэлэй туршада олон мянган хүнөөр нэмэгдэбэ. Ганса Дарханай барилга 1963 он соо барилгын элдэб мэргэжэлэй 2 мянга гаран хүдэлмэришэдые бэлэдхээ.

Монгол ороной малшад энэ жэлдэ нилээд ехэ амжалта туйлаа. Монголой малшан арад байгша ондо 7 миллион 600 мянган толгой түл мал абажа түлжүүлээ. Энэнь оной дотороо ниитэ малайнгаа тоое 1 миллион толгой олошоруулха арга олгобо. Монголой республикын госхозуудай болон арадай нэгэдэлнүүдэй тарялан дээрэ һайн урасa ургуулагдаа. Монголой газар тарялангай ажалшад энэ жэл сагай уларилай хэдэ зохидгүй байгаашье 20 миллион шахуу пүүд орооһо таряа хуряажа абаа. Орон доторхи хүдөө ажахын бүхы 294 нэгэдэлнүүдэй ашаг олзонь нилээд дээшэлһэн байна.

Монгол ороной алишье нютагта ябахада малшан арад олон мянган хонин һүрэгөө, ямаа, тэмээ, адуу болон тобир тарган үнеэдээ харуулан, өөһэдынгөө габьяата малшад тухайгаа бахархан хөөрэжэ магтадаг. Энэнь зүб. Монгол орон өөрынгөө ажалша хүнүүдээрээ омогорхохо ёһотой.

Монголой арад түмэнэй ажал хүдэлмэриин амжалта тухай ярихадаа, МНР-эй арадай засагай жэлнүүдтэхи соёлой угаа ехэ ургалта хүгжэлтын тухай дурдангүй үнгэржэ болохогүй. Мүнөө тус орон дотор бии 7 дээдэ һургуули болон хэдэн арбаад техникумүүдтэ 12 мянга шахуу хүн һуралсана, 130 мянга шахуу хүүгэд юрэнхы эрдэмэй һургуулида ябадаг байна. Радио, ном, хэблэл—эдэ бүгэдэ бүхы хото хүдөөгэй айл, хүн бүриин гэрэй шухала, зайлашагүй хэрэглэл болонхой.

1964 онииеэ угтахадаа, Монголой арад түмэн урагшаа шармайн алад холые найдабаритай, зоригтойгоор шэртэн харана. Оронойнь урда һэлэгдэһэн саашанхи хүгжэлтын хараа замууд хизааргүй үргэн. Монгол орон дотор тэрэнэй бэлигтэй, ажалша арад зоной гараар, Советскэ Союзай болон бусад аха дүү орондуудай туһаламжатайгаар байгуулагдажа байгаа промышленна болон хүдөө ажахын олон барилганууд ойрын жэлнүүдтэ ашаглалтада оруулагдаха, национальна доходынь улам бүри дээшэлхэ, социализмын болон коммунизмын үе сагые ойротуулһаар байна. Шэнэ жэлдэ зол жаргал, аза хэшэг ехэтэй байхые хүсэн юрөөе тандаа, Социалис Монголой арад зон.

Г. ГАВРИЛЕНКО,
ТАСС-ай корреспондент.

„ПОРТРЕТ"

Шүүмжэ

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын театр Казах драматург Абдильда Тажибаевай «Портрет» гэжэ зүжэг табиба. Гол рольнуудыень—сэрэгэй албанһаа табигдаһан полковник Малик Айдаровые РСФСР-эй арадай артист В. Халматов, тэрэнэй басаган Розые артистка Н. Цыбжитова, Катаратые Буряадай АССР-эй габьяата артист С. Будажапов болон бусад гүйсэдхөө.

Тус зүжэгые режиссер Ф. Сахиров найруулан табяа. Буряадай АССР-эй арадай уран зураашa Б. Чернутов зүжэгые шэмэглэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. Тажибаевай «Портрет» гэжэ зүжэгэй хоёрдохи актын нэгэ сценэ харуулагдана.

Ф. Сорокиной фото.

Хилийн чанадаас

Нью-Иоркодо баярай ёһолол боложо

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 28. (ТАСС). Элитэ ехэ амжалтын түлөө үгтэдэг мүнгэн медальноор дэлхэй дээрэхи түрүүшын эхэнэр космонавт Валентина Николаева-Терешковае Америкын басагадта зорюулагдадаг «Мадемуазель» гэжэ журналай редакциин шагнаһантай дашарамдуулагдан тус журналай банкетнэ зал соо декабриин 27-до баярай ёһолол болоо.

Дэлхэйн эгээн лэ солото эхэнэрнүүдэй нэрые журнал жэл бүхэндэ тусхай списокто оруулан толилдог юм гэжэ мэдээсэгдээ һэн. Мүнөө энэ списокто В. Николаева-Терешковагай нэрээр эхилнэ.

СССР-һээ США-да байдаг посольствын түлөөлэгшэ энэ ёһолол дээрэ байлсаа, тэрэнэйдэ медальниинь дамжуулагдаһан байна.

Аюулгүйн Соведэй онсо заседани

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 28. (ТАСС). ООН-эй Аюулгүйн Соведэй онсо заседани тэрэнэй үсэгэлдэр Нью-Йоркын сагаар 23 час 15 минутада эхилээ. Кипрэй делегациин гүйлтаар энэ заседани зарлагдаһан байна юм.

Джонсон пресс-конференци хэбэ

НЬЮ-ЙОРК, декабриин 28. (ТАСС). Джонсон-ситиһээ (Техас штат) мэдээсэгдэнэй ёһоор США-гай президент Джонсон Техасте өөрынгөө фермэдэ декабриин 27-до пресс-конференци хээ. США-да ерэдэ байһан ФРГ-гэй канцлер Эрхардтай хэлсэн хөөрэлдэһэн тухайгаа мэдээсэбэ.

Зүүн болон баруун оронуудай хоорондохи харилсаан тухай асуудалһаа үлүү шухала тиимэ юумэн байхагүй... Дэлхэй дээрэ эбтэйгээр һууха гэшэ бидэндэ бултандамнай эгээн шухала хэрэг болоно. Манай һанамжын ёһоор США-гай засагай газар түгэс харюусаха, бидэнэй түлөө ажалаа дуургэлсэһэн байха гэжэ тэрэ хэлээ. Шинээр эхилсэн шэнэ бүхы шалтагааниие мүүжэ хэхэ хүсэлэнтэйбди гэжэ Джонсон хэлэбэ.

Гүнзэгы ехэ баясхалан

ХАНОЙ, декабриин 28. (ТАСС). Урда Вьетнамые сулөөлхын түлөө тэмсэлэй национальна фронтын делегаци Советскэ Союзда ерэжэ, байһан тухайгаа мэдүүлэгшэ оронуудай ... Урда Вьетнамай арадта ...

Урда Вьетнамые сулөөлхын түлөө тэмсэлэй национальна фронтые дэмжэжэ, ажал ябуулгыень һайшаажа байһанаа совет арадай бүхы түлөөлэгшэд элирхэйлэн мэдүүлнэ.

Урда Вьетнамай арадта совет арадай хани халуунаар хандадаг байһан дээрэһээ делегаци ехээр баясаа.

Конференци яаралтайгаар зарлагдахань

ПАРИЖ, декабриин 28. (ТАСС). Өөрынгөө орон дотор Нигериидэ ажаһуудаг бүхы дагомейнүүдые оронһоо гаргахые Нигериин правительствын шиидхэбэри гаргаһанһаа хойшо Нигери болон Дагомейн хоорондохи харилсаа хурса шангадаһан байна. Энэнһээ ... Африкано-Мальгашска Союзай (ЮАМ) түрүүлэгшэ Морис Ямеого ЮАМ-да хабаададаг гурбадугаар толгойлогшоноройо онсо яаралтай конференци 1964 оной январиин 5-да Абиджанда зарлаха гэжэ шиидхэбэри гаргаа. Энээн тухай Франс Пресс агентствын корреспондент Уагадугуһаа мэдээсэнэ.

АНГЛИДА ЗАЙГҮҮЛ ХҮНҮҮД ОЛОН БОЛОО

Сентябриин бүрхэг удэр. Селдон гэжэ бишыхан городой (Лондонһоо урагшаа) захада хуушаржа муудаһан автомобиль зогсожо байгаа. Тэрэнэй хажууда өөһэдэйнь хэбэн брезентэ майхан татаатай байба. Палаткын үүдэндэ уруу духа болоһон 30 наһатай эрэ хүнэй, нялха хүнбүүгээ тэбэринхэн залуу һамганайнь һууха харагдана. Энээниие «Дейли геральд» газетын фотокорреспондент буулгажа абаһан байха юм.

Булын эсэгэ Дерек Гадд хүдөө газаа, сэбэр агаарта амаралтаа үнгэргэжэ байна гэжэ бү һанагты. Сентябрь һарада Англида һалхитай, бороотой байдаг. Яахадаа тэдэнэр эндэ һууха байнаб?

Энээнийе юун тайлбарилнаб гэхэдэ, «Бидэнэр гэр байрагүй дээрэһээ зайжа ябанабди. Та бидэнэртэ туһалжа шадаха гүт? Недели бүридэ 4 фунт түлэхөөр бэлэн байнабди» гэһэн үгэнүүдые башэнхэй фанерэ хэрэгсэн хажууда хадаатай харагдана. Тэдэнэр аргаа барагдахадаа өөһэдынгөө түхэрэһэн майхан соо өөһэдөө гурбан неделиин турша соо хонохо баатай болоо. Хүбүүдынь муудашаһан хушалтатай автомобиль соогоо хонодог байгаа. Хажуугаарнь автомобильнууд ябадалаа удааруулангүйгөөр гүйлдөөд гарана. Жолоошодынь тэдэнэртэ хани ёһоор гараараа далеад гарадаг байгаа. Англиин жинэрэй хүнүүд бусадай тулижа ядажа байхада һанаагаа зобоодоггүй бэлэй. Харин Англида гэр байрагүй, бүхы хогшол зөөриеэ абаад харгы замаар зайжа ябагшад тон олон болоошонхой. Тиимэһээ иимэ ушарай дайралдахада хажуугаарнь гарагшад гайхахаяашье болишоо ха юм.

Мүн лэ сентябриин эдэ бүрхэг будэнхы «Эдэнһээ» гэһэн грaфтвада харгын хажууда хоёр бишыхан прицепной вагоной байхые хаража болоожо байгаа. Тэдээн соо үбгэ һамган хоёр Вебстернүүд үхибүүдтэеэ ажаһуудаг байгаа. Вебстерэй бүлэ 1961 оной январь һарада Лондоной Актон гэжэ районоо хэрэгээ һэмээ гаргагдаһанһаа хойшо иигэжэ орон соогүйгөөр зайжа ябадаг. Үхибүүдынь һургуулида ябадаггүй. Тэдэнэр тэрэ газарһаа нүүлгэн даалгадаггүй. Нэгэ газарһаа улдүүлхэдэ, тэдэнэр вагонуудаа абаад нүгөөдэ газарта ошодог. Тэдэнниие хэншье гэр байраар оруулдаггүй — олон үхибүүтэй. Хэншье тэдэнэй хэрэгые анхарана гээшэ бэшэ. Тэдэнэр «хэндэшье хэрэггүй бэшэ». Гүйха муугэдээшье, уйдажа уйлахадашье ... лодоггүй.

Гэр байрагүй зайгуулнууд ... тухай хуулита мэдэхэн Англида байхагүй. Тэдэ ороной хэдэн олон районуудта, илангаяа Лондондо гэр байрагүйнүүд тон олон болоо. Энэ асуудал тухай парламент дээрэ хэлсэдэггүй, буржуазна хэблэлдэ бэшэгдэдэг болоо.

Хэблэлдэ толилогдоһон энээн ... һүүлшын мэдээнүүдэй ёһоор Лондондо гэр байрагүй 950 бүлэ гү, али 4 ... хүүгэд, эхэнэрнүүд болон ... бүгэд буридхэлдэ абтаһан байха юм. Зунай сагта һүниин сагые Лондоной паркнуудай сандалинууд дээрэ һууха гү, али түмэр замай вокзалнуудта үнгэргэжэ болохо. Үбэлэй сагта хонолгын газарта эзэгдэн орохо шухала болодог. Гэр байрагүйнүүдтэ хүдэлмэритэйнүүдэй зорюулагдаһан арбаад хонолгын газар Лондондо бии юм. Хонолгын газарнуудые шажанай элдэб организацинууд бариха байдаг. Зүгөөр тэдэниие гэр байрагүйнүүдые эхэрэн хайрладаг байгаа гэжэ бодохо бэшэ, харин мүнгэнэнь һугалан абадаг юм. Элдэб гэнэн эдэнэр 5—6 хонохо зүбшөөгдэнэ. Тэндэ «нойрын» хоол» эдихын тулада эрэдэ табан шиллинг түлэхэ хэрэгтэй. Тэдэ энэ мүнгэеэ гэр байрагүйшүүлэй олонхидонь олдошогүй ехэ мүнгэн болоно. Тиигэбэшье ариг сэбэрые сахидаггүй. Бүр шоройдо дарууулһанай эдэ хонолгын газарнуудта гэр байрагүйшүүд дүүрэнтэрэ суугдаг. Тэдэнэй нэгэндэ һүни бүхэндэ 1000 хүртэр хүн суугдаг гэд «Таймс» газетэ заана.

Орон дотор байрын дутагдадаг, түлөөлэгшэйнь үнэтэй, мүн гэр байрын үсөөнөөр баригдадаг, ажал хүдэлмэри бэдэржэ хүнүүдэй нэгэ городһоо нүгөөдэһэнь олоороо ошодог дээрэһээ гэр байрагүйшүүд олон болоно. Энэ хадаа энгэй үмсэдэ үндэһэлдэг общественна дутуутай муу байдалай тодоор харуулна бшуу. Байра хүлһөөр абагшад энэ гэр байрын хобоорхо хомхой хяаадай гар доро байдаг юм. Гэрэй эзэнэй эрилтээр байрын түлөөһэ түлөөгүй һаа, тэдэнэр байрануудаа гаргуулха мэдүүлжэ һааа, эзэлжэ байһан байраһаа гаража шоохо баатай болодог юм. Булэ дотор нялха үхибүүнтэй байгаа тэдэнэр мүн лэ ор байрагүй намнуулдаг.

Байрын гэр эһэнэй хойноһоо урдаһа хэгдэдэг байһан хиналтые хэдэн жэлэй туршада уүниие консерваторууд ... 1957 ондо баталан абаһан ... байран гэр байрын хүлһөөр хонжоо найман хахэ арга боложо үгэһэн байна. Тиимэһээ гэр байрын хүлһөөр абаха ехэ ашагтай болоо. Гэрэй эзэдэй ашагууд хэдэн ехэ ашагтай болоо. Гэрэй эзэнэй тэрэ гэрэй хүлһөөр абаха ... шэлжүүлхэ хэһүүд ёһотойб гэжэ толодог байха юм. Ашагтан олзотохын тулада тэрэ гэр хүдалдажа абаа ха юм. Буржуазна хэн хүн зоной тала харадаг бэшэ ха юм. Ушар иимэһээ байрын түлөөһэ урган ургажа байна. Имагтал һүүлшын 10 жэлэй турша соо гэр байрын эзэдэй олзо доход ехэ хүсөөр 473 миллион фунт стерлингһээ 1289 миллион фунт хүртэр ургаһан байха юм.

Байра хүлһөөр абагшадай элдэб нэгэдэлнүүдэй болон парламентын хэдэн хүн гэр байрагүйшүүлэй бурууушаалагнуудые медүүлдэг болоо. Тиин орон дотор зоргоороо ашаалалдаха ябадалай эдлүүлжэ байһанда олонхийн анхарал хандуулдаг болоһон байна. Орон дотор байра олоор дутаалдаг, байра хүлһөөр абагшад бүри үбайгүй муулайгаар мулжэгдэдэг болоо. Бүгэдэнииитын һүнгалтын болохын урда тээ энэ асуудалнуудые өөрсэдөөхэнгүй болоо һаа, ехэхэн лэ түбэгтэй байна. Һүнгалтадаа дүү олоор абахын тулада консерваторнууд мэхэ гохо гаргаж, хэдэн хэмжээнүүдые абадаг болоо. Тусхайлбал, «Гэр байрын муу ээд» тушаа хэмжэе абаха бүри ехэ эрхэ муниципалитедүүдтэ олгогдоо гэжэ тэдэнэр баталан хэлэдэг.

Гэр байрын асуудал шиидхэхын тулада хэдэн жэлэй турша соо правительствын хэмжээ абаагүй байһые гэргэлэн, гэр байрын хобдог хомхой ээдүүд арендааг үгэдэг гэрнүүдээ ашаг олзо олохо гол ёһон болгожорхинхой. Ашаг ехээр олохын тулада гэр байрануудтаа хүнүүдые олоор оруулжа хабшалдуулан байлгадаг юм. «Хүнүүдэй олоороо хабшалдажа байдаг гэрнүүдһээ хэдэн мянган бүлэнэрэй гаргуулан хаягдажа ааул гэр байрагүйшүүд болоно» гэжэ «Дейли уоркер» газетэ бэшэнэ. Һарын турша соо шэнэ байра олохынь тулада гэр байрагүй бүлэ хүнүүдтэ Лондоной Кенсингтон булэгэй районой муниципалитет зөбшөөһэн һануулһан байна. Хэрбээ бүлэ байра олоогүй һаа ехэ хэмжээнэй хэлэ түлэхэ, сүүдэй шиидхэбэреэр байраһаа гаргуулагдаха хайшаа ошохо байһан тухай муниципалитетэй гээшүүд һанаагаа зобоногүй.

Лондон, Глазго болон бусад томо городуудта хүн зон угаа хабшуулагдан ажаһуудаг. Гансахан Лондондо болон Мидлсекс графтвада хүнүүдэй олоороо хабшалдан һуудаг 100.000 гаран гэр бии юм. Хэрбээ Кенсингтоной муниципалитедэй нисэлэлэй бусад муниципалитедүүдэй жэшээ абаа гээшэ һаань, 500.000 шахуу хүн байраһаа намнуулха гэжэ тухайлан тоологдоһон байха юм.

...Худалдаа наймаанай флодой моряк Дерек Гадд тухай дахяад тоготохо хэлэе. Тэрэ юундэ газаагуур зайжа ябаха баатай болооб? Гурбан үхибүүтэй байһан дээрэһээ тиигэжэ ябана бшуу. Англида иимэ баримтанууд тон олон. Үмсын зөөритэ ёһо гурим гээшэ иимэл даа. Өөрынь байһан гэр худалдагдаха болоо гэжэ мэдэһэн сагһаа хойшо Дерек олон һарын турша соо гэр байра бэдэрһэн байна. Зүгөөр гурбан үхибүүтэй бүлые байрадаа оруулхые хэншье хүсэдэггүй. Тиихэдэ гэр худалдажа абаха шадал Деректэ байгаагүй. Иигэжэ Дерек гэр байрагүй, хүдэлмэригүй болоод зайжа ябаха баатай болоо. Тэрэ харгын хажууда һамгаяа болон үхибүүдтэеэ өрхэдэ далайн тамаралдаа гаража шадахагүй байгаа бшуу. Нөөсэлһэн мүнгэниинь дууһаа, тиин хүдэлмэригүйшүүдтэ үгтэдэг бишихан тэдэхэмжээр амидаран һууха хэрэгтэй болоо. Дерек Гадд элдэб организацинуудта хандаа, зүгөөр хэншье тэрээндэ туһалаагүй.

Дерек Гаддай булын хүндэ хушар байдал тухай «Дейли геральд» газетын бэшэгэнэй һүүлээр бишыхан прицепной вагон арендаар абахыень гэр байрагүй булэдэ нэгэ хүн дурадхахан байна. Дерек болон тэрэнэй һамган энэ дурадхалыень зүбшөөжэ ушартай болоо. Вагон соо һууха ушараа хушаршье һаа, хэрээ хэбтэһэнһээ дээрэтэхээ гэжэ тэдэнэр бодобол байна.

Гаддай эгээн бага үхибүүниинь эхэһээ гараһанайнгаа һүүлээрхи түрүүшын неделинүүдтэ яахадаа автомобиль болон майхан соо хэбтэһэн, зүгөөр газаа харгын хажууда үнгэргөөб гэжэ «Дейли геральд» газетэ асуугаад, өөрөө иигэжэ харюусана: «Баян, техническэ арга боломжо ехэтэйшье һаа, арадые байраар хүсэд хангажа шадахагүй общество дотор түрэһэн дээрэһээ иигэжэ баатай болоо».

А. Мелиян,
ТАСС-ай корреспондент.
Лондон.

РАССКАЗ ОДХОН

НИМА хүбүүн столдоо лаб һуушоод, гэрэйнгээ даабари дүүргэжэ байба. Газаа үхибүүдэй шуулдаан, тэдэнэй наадан Нимын болон һанаымыень халта мартуулна. Даабари дүүргээгүй һаа, баһа һургууль... Тиихэдэ хүгшөө хэзээшье хүбүүнэй халха боложо, хэндэшье зэмэлүүлхэгүй. Тэрээндэ найдаад, ганса нэгэ гаараадшье абахада хэншье хорихогүй, хүбүүдэй дуран. Энэ үедэ үдэрэй эдеэ бэлдэжэ байһан хүгшэн эжы:

— Му-ха-аа, ээ Нимуудай, ерээд нэгэ юумэ эдээд орхишни,—гээд өөр таһалга соohoо ооглоно. Нима ехэ хашар янзаар нюураа бага урушатгаад гүүлэн, «Сүлөөм угы» гэжэрхибэ. «Барһад, нэгэ ахань армида, нүгөөдэнь—городто... Тиихэдэ энэ гэжэ нэгэ амитан маанадай зээ. Хөөрхымшье даа» гэжэ аман соогоо гүбэлэн, шулэн соо үйлэн бишыхан бүхэли мяха табаг соо гаргана.

Хажэ байһан юумэеэ орхижорхёод, шүүһэтэйхэнээр болгоһон шэмэтэйхэн мяха эдихэ һэмбаашада толгойгоо эрьежэ, газаашa гараха дуранинь хүрэнэ. «Толгойгоо нэгэ бага амарууля» гэһэн хүгшөөгэй зүбшөөгөөр Нима газаа бүмбэгэ наадажа байһан хүбүүд, басагадай дунда тэмээнһээ тэмдэгтэй, дабхарга собхорхо, аягалха ашалхаль һүби. Бүмбэгэ өөр орууль дүгэлхыэ шэдэхэшье, наада һамшаана. Наадаһай забһарта хэрэлдэжэ байһан нүхэдөө дайраад, шадаралдаха абана. Амар хүбүүе бокcодон гэхэдэ хамарынь булга шаажархёод, улаа майхай болоно. Тэндэ ябаһан Амарай ахэ хүбүүгээ гэрэлэ гаражархёод гал галзуу.

Уданшьегүй гэртэнь орожо ерэһэн Халзуу:

— Хүбүүгээ татагты. Амарымнай үргэлжэ гасаална, сохино.

— Хари ариггаа үхибүү бү хараа. Шамда харааhaxa үхибүүн үгы. Харахаха һанаа һаа, өөрынгөө үхибүү хараа. Өөһэдөөн хүбүүндэ ши гэжэ үгэ хэлэжэ... гэжэ бэлэн... хэлэжэ үгэлөөн хэлдэхэлэдэгүй.

— Хараахааш бэлэл дэе. Танда хэлэжэ байнаб. Ниматнай хүбүүнэйм хамар булга шаагаа.

— Мэдээд хала, энэхүүниинь шаагаа юм. Ганса манай хүбүүн бэшэ.

— Хараа ха юмбиб. Үхибүүдшье хэлэнэ «Нимаһаа гараа» гэжэ.

— Үхибүүд али наадаха, наадашалдахые. Хал барьяд ябаха юумэ үгы.

— Убаша хэзээтэй юу халэнэ гээшэбта. Нимынгаашье сохоулаад байгаа һаань, баһал дуугай һууха гүйт даа. Хүбүүгээ бү үмөөргэты. Хэнэйшье үхибүүн адли. Эбтэй зүбтэй ябуужа һургаха ёһотойбди.

— Аргаар, Халзуу. Шангаар дуугарааа һааш, хүбүүнэймнай шүрэб бүрүү тэмшээ мушхаржа, шалээ тамхижа эрхэлэ, һургуулидаашье ошохогүйдөө болохо,—гээд Халзууе ойро дэргэдэ үзэхөөр бэшэ. Хүгшөөтэй адарилдахаяа ойлээрхэһэн Халзуушье гаража ошоно.

Үдын эдеэндэ ерэһэн Нимын эсэгэ, эхэ столдоо һуухые бэлдэнэ. Хүгшөө тэдэнэй хажуугууд табаг, халбага, хилээмэ тала табилсан һалираана. Хүбүүн хүгшөөгэй орон дээрэ хэбтэшэнхэй.

— Ниамаймай юундэ хэбтээб. Даабаря дүүргээ юм гү?—гээд саанаһаань асууна.

— Дүүргээ юумэ аабза. Үглөөнһөө хойшо һуугаал даа,—гэжэ хүгшөө. Тэдэ хүбүүнэй юушье хэлэхые тэрэ хүгшөө үгэхэ бэшэ гэжэ, Нимын бараагаар «дүүргээ» гэжэ Нимынгаа эмнье сагааруулна.

— Ерэжэ эдеэлэ,—гээд эхэнь дуудаба. Нима абяа гарагагүй.—Һургуулидаа ошохо саг болохонь, юунэй хэбтэлгэн бэ?

— Дуугай, саадуулайнгаа тэром бү хүнды,—гээд хүгшөө хүндэлдэнэ.—Ноя-аан, Нимуудай, ерээд, эдеэлэед орхи даа. Хүлэшэн хүрэшэхэнь.

Нима дуугай. «Лагааш тэдхорол Халзуу һэм даа. Олон таба юумэ тоолоод, хүбүүнэйм дура гуталхашье ба ха юм» гэжэ бодоhон хүгшөө һанаа үнөөн болонги. Хүбүүнэйнгээ Амарые боксодожо, хамарынь булга шаахан тухай хэлэхэе эхэ эсэгэһээнь гол таһа нюуна. Тиихэдэ Нима хэлэжэрхинэ аа гү гэжэ хүгшөөһөө дам түбэгшэнэ. Хүгшөн эжы хүбүүнэй хойноһоо мааран, таһалга руу орожо.

— Муха-аа, орожо эдеэлэ даа.
— Үгы, эдеэлхэгүйб.
— Һургуулидаа ошохо сагшни болошобол даа. Хоонoор хайшан гэжэ ошохо хүмши.
— Һургуулидаш ошохогүйб.
— Ягааб ши даа, мухамни?
— Толгойм үбдэнэ.
— Ягаа тодхор тулайн юумэ гээшэб даа,—гээд хүбүүнэйнгээ толгой барьяд үзэнэ.— Газаагуур хүйтэ нойтоор гүйгөөд, һалхи абаба ха юм ши. Али шараш бусалаа гү даа,—гэжэ, һүмбэйхэн уугаад орхилшо,—гэбэ. Тэдэ, һургуулида ошохододь, Нимын даабари дүүргэгдөөгүй байһан байга, тэрэнииe тунхарюулна гэжэ гэртэхин мэдэнэгүй.

Үдэр бүри шахуу аргадуулһаар ябажа һураһан хүбүүндэ хүгшөө хайрсагаа удалаад, шэмэлүүр юумэ угажа эрмэшүүлэнэй. Тиигэжэ хүгшөө хүбүүн хоёр угеэ ойлголсодог. Эсэгэ, эхэнь эжы хүбүүн хоёрой абари зан таадаг һааб даа. Хүндэ балай тоогдоогүй хүгшөө хүбүүн хоёр бэе бэеэ аргадалсаһаар үлэнэ.

Убаша хүгшэн ушаагаа тойрон бүмбэрһөөр. Тэрэ удэ хэншьеб газаа ерээд, үүдэ тоншобо. «Хэнинь шолморгүйб, үүдэ тоншосогоохоодонь юун болобоб» гээд хүгшөө үүдэниие ашажа ошохоо.

— Болохо гү?—гээд саанаһаань хүн асууба.

— Тад-тай, орогты. Харан гэһээнь, пенсионер Тогтохо багша гэжэ нэгэ һургаадаг үбгэн Нимын классай хүтэлбэрилэгшэ Оюун Бадмаевнатай хоёр. Гэртэ орожо һуугаад, хүгшөөтэй хөөрэлдэжэ байһан тэдэнэр Нима хүбүүн тухайнь һонирхоно. Тиихэдэ классай хүтэлбэрилэгшэ:

— Һургуулида түрэлхэдэй сургалан һан болоо һэн. Танайхин ошоогүйт. Хүбүүгээртнай захюулагдаһан байха.

— Хари, эсэгэ эхэнь мэдээ юумэ аабза.

— Тэндэ һургашадай ямараар һуража байһан тухай, тэдэнэй журам заршам тухай хэлсэгдээ. Тиихэдэ муугаар һурадаг, тоомгүй үхибүүд тухай шангаар хөөрэлдөөн болоо. Танай Нимашье тэдэнэй тоодо ороосоно,—гэжэ Оюун Бадмаевнагай хэлэхэтэй эзэгэ:

— Та, багша, һанаха байха одхонин юундэ мушалхаа һанаба гээшэбтэ. Минии хүбүүн хүнэй доро балай ороодшье орхихогүй даа. Гэртэ яһала номоо үзэгшэл. Эсэгэ эхэншье юумэ һулагүй мэдэхэтэй улаадуд байха. Бэри шотобоод, хүтэй зобхоод. Заахаа, туһалха хэбэртэй ашаал. Баһа тоомгүй гэнэ гээш гүт?

— даа даабаряа дүүргэгүй оо хирээ хирээ хангалтагүй сэгнээнэ. Тэрэниие дневник дээрэнь һагүйт.

— Ганса зэмэлээ гээд, хүбүүм бага ерээ. Урдаһаань шангааар даа болохогүй нэрнээ гээшэ халтай хүбүүн. Бэлшулгүйеэ, хэмүүжүүлхэ найл уха юм,—гээд Убаша хүгшөө үгөө үүмөөрэн, урда оруулхадь. Тэрэ үедэ бэри үдэ Нимая наалаад наадажа ябаһан Нимаеэ һаад орожо ерэнэ.

Урда талда тулгуулжа табиһан столой үдэ табуурэт һандайлжа һуухан бо бабай үрган дорохи үбэр сүбхалаа нэгэ шоборооод:

— Занда Дугар та хоёр хүбүүнэйнгээ хэр үзэжэ байна һэн тухайнуудаа һонирхонгүй гээшэбтэ таанартай хөөрэлдэхэе ерэ...

— һаи гүйгүү, Тогтохо багша,—гээнда зулгы.

— Убашатэйнай бурууоймгоно. Үхибүүрдаха, хүмүүжүүлхэ ганса ан улага бэшэ, бидэнэй, бултанай хэрэг. Бухы түрэлхид хагаа хүсөөр һургуулитай туһалтаабари. Бишье гэрэлхидэй ҡомэ түрүүлэгшэ болоод, эдэмэүүдэд оролдожо ябана гээшэб. Мүүр үхибүүн нервэнэ болохо гэжэ юм. Өөгшөөгөө, үмэгшэшэлэлдэжэ тиигэжэ гээшэ—гэжэрхёогтохо үбгэн харюу хүлеэшэн, хэлэ.

— Өөһөөмэтэйбди. Бэшэшье үхибүүдынайгаар һураагүй юумэ һэн. Хүгшибүүн хоёрнай бага мэдэшэбэн ЛД. Энээнһээ хойшо оролдохобдийнаар һургахабди. Нима, дуулаа. Оюун Бадмаевна шинии багштогхо Алтаевиагэнна мама йш багша. Һайнаар һурахаб гэдэндэ хэла. Тиигэжэ һайнаар шинэдэ этигэхэбди,— гээд Дугар үндэн хандана.

— Һайнаарурахаб,—гээд Нима бага хүбүүн бусалһан янаатай, нюдөөрөө ийо гүйлан байба. Убаша хөтэ буруугаа ойлгоһон янзатай,хүүм һайнаар һураха даа» гээмээ дамжэна.

Н. ЦЫБЕНОВ.

РАБЖУЕВ

Үбгэн мэнай өрэбэл

(Һурадай шулэг)

Сагаан байн оршодог
Саһата мэн дайдаһаа,
Саг улари дошхордог
Шэрүүн энэ нютагһаа,
Үндэһэн эн тулуураараа
Үргэн зай хэмжэнхэр,
Үнэтэй бгар бэлэйнгээрээ
Үлын манаарабшалһаар,
Улаан тор дэгэлтэй
Сагаан сэ һахалтай,
Сарюун гү манайдаа
Сэхэ айлш ерэбэл даа.
Нэгэ нэгэ а
Намдаш, даш үгэхөө,
Нэмэлтэебаһа
Бэлэг-сэлэгтэехөө,
Хүхюун һан наадынай
Хүрэнөөр эн баясхаа
Хүгшэд, гэ һанатынай
Үгын дээж юрөөгөө.
Үбгэн Мори ерэбэл даа
Үетэн нүхэшэагыт!
Хонгёо һаа дуунудаа
Хоолойн һаар аталл!
Хүндэтэ гу Морездо
Хэлэхэлдэгэжэ элдэхэн
«һуралсаа-л журамаралн
Ажалдашамта эрхимлэн
Хэзээдэ бэ! урлада
Ходоодо бэ! харюуда,
Эсэгэ Лени шабнаар
Тангариг үнэн салюдтайда.
Цокто-Ханг
Агын окру

Үргэн талмай голлон
Үндэр хасуури бодоол.
Хүүгэдэй сэдьхэл доһолгон
Хүхюун зугаа болоол.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Редакторой орлогшо
Ц. ЦЫБДЕВ.

Манай адрес, телефон

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 2, зам. редактора —38-42, зам. редактора —35-84, секретаря — 27-37. отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни —47-59, 35-14, промышленного пропаганды и партийной жизни —48-89, 33-61, корректорская —95. Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического — 24-74, советского строительства и быта —93, рабселькоров и писем —25 —41, 38-30, информации 2-74 и переводов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00513. Зак. 7126.

Буряад үнэн

... гахи нюур.
... й декабриин 31.